



PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Marian Banaś

LOP.411.003.03.2022

Pan

Krzysztof Gołębiewski

Główny Inspektor Ochrony Środowiska

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią uchwały nr 63/2023 Kolegium Najwyższej Izby Kontroli
z dnia 30 sierpnia 2023 r. w sprawie zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego

D/22/505 – Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 50 00, F +48 22 444 57 93
NIK@NIK.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska ¹ , ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. 3, 02-362 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Gołębiowski - Główny Inspektor Ochrony Środowiska ² od 6 marca 2023 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Magda Gosk - p.o. Głównego Inspektora Ochrony Środowiska ³ od 13 sierpnia 2022 r. do 5 marca 2023 r. Michał Mistrzак - Główny Inspektor Ochrony Środowiska ⁴ od 13 grudnia 2021 r. do 12 sierpnia 2022 r. oraz p.o. Głównego Inspektora Ochrony Środowiska od 18 września 2021 r. do 12 grudnia 2021 r. Marek Chibowski - p.o. Głównego Inspektora Ochrony Środowiska od 17 sierpnia 2020 r. do 17 września 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzeki Odry 2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. do zakończenia czynności kontrolnych NIK ⁵ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁶
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	1. Rafał Marynowicz, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LOP/102/2022 z 13 października 2022 r. 2. Marlena Przybylak, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/106/2022 z 26 października 2022 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: GIOŚ.

² Dalej: Główny Inspektor.

³ Dalej: była p.o. Głównego Inspektora.

⁴ Dalej: były Główny Inspektor.

⁵ 7 kwietnia 2023 r.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁷ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W kontrolowanej jednostce stworzone zostały warunki umożliwiające wykonywanie badań laboratoryjnych na potrzeby monitoringu wód oraz kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska, w tym również podejmowanych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze.

W ramach prowadzenia państwowego monitoringu środowiska oraz kierowania Inspekcją Ochrony Środowiska⁸ gromadzone były dane umożliwiające dokonanie oceny stanu wód w zakresie i na zasadach przewidzianych w obowiązujących przepisach o ochronie środowiska, Programie Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025 oraz przyjętych programach wykonawczych.

W związku z sytuacją kryzysową na Odrze poszerzono zakres badań wód powierzchniowych o występowanie inwazyjnego gatunku *Prymnesium parvum*, w tym w lutym 2023 r. w ramach programu pilotażowego.

Jednocześnie aktualne informacje o zanieczyszczeniu wód powierzchniowych substancjami chemicznymi, których stężenia przekraczały dopuszczalne poziomy substancji szkodliwych dla środowiska wodnego nie były, co do zasady, przekazywane do wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska oraz Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie odpowiedzialnego za krajową gospodarkę wodną. W konsekwencji ograniczona była skuteczność działań podmiotów publicznych na rzecz zmniejszenia zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych.

W reakcji na zagrożenia związane z jakością wód rzeki Odry, Główny Inspektor podjął niezwłocznie działania, w początkowym jednak etapie nie został ustalony jednolity schemat postępowania. Wymiar i zakres dalszej aktywności IOŚ uzależniony był od zmieniających się warunków oraz pozyskiwanych informacji, w tym dotyczących przyczyny śnięcia ryb. Od 2023 r. Główny Inspektor poszerzył również zakres stałych badań wód powierzchniowych, w pod kątem obecności tzw. złotych alg.

Uwzględniając uzyskane wyniki badań, wskazujące m.in. na wysoki poziom zasolenia Odry, Główny Inspektor postulował o podjęcie działań przez uprawnione podmioty, na rzecz ograniczenia antropopresji na środowisko wodne. Nie spowodowało to jednak wypracowania i wdrożenia skutecznych rozwiązań w tym zakresie.

Zastrzeżenia NIK dotyczyły w szczególności ograniczenia dostępu do bieżących informacji o zanieczyszczeniu wód powierzchniowych, jak też nieprawidłowej realizacji obowiązków informacyjnych, w ramach systemu zarządzania kryzysowego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

⁷ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁸ Dalej: IOŚ lub Inspekcja.

⁹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek

Opis stanu faktycznego

1. Zadania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód zostały przypisane do niżej wymienionych komórek organizacyjnych GIOŚ:

a/ Centralnego Laboratorium Badawczego¹⁰ - m.in. w zakresie prowadzenia działalności laboratoryjnej polegającej na wykonywaniu badań, pomiarów i analiz na potrzeby państwowego monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych IOŚ realizowanych w oparciu o 16 oddziałów;

b/ Departamentu Inspekcji¹¹ - m.in. w zakresie udziału w opracowaniu projektów ogólnych kierunków działania IOŚ, wytycznych do planowania działań kontrolnych oraz planów pracy GIOŚ, udziału w określeniu ogólnopolskich celów kontroli oraz przygotowaniu wytycznych do realizacji cykli kontrolnych na dany rok, rozpatrywaniu odwołań od decyzji i zażaleń na postanowienia wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska¹² i przygotowania odpowiedzi na skargi na rozstrzygnięcia GIOŚ do wojewódzkiego sądu administracyjnego, sporządzania sprawozdań, informacji i analiz z działalności kontrolnej IOŚ, przeprowadzania kontroli działalności inspekcyjnej prowadzonej przez WIOŚ;

c/ Departamentu Monitoringu Środowiska¹³ - m.in. w zakresie zadań związanych z prowadzeniem państwowego monitoringu środowiska, w tym m.in. gromadzenie informacji o środowisku, przetwarzanie zgromadzonych informacji o środowisku i dokonywanie oceny stanu środowiska.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w GIOŚ zatrudnionych było 1 285 osób (na 1 259,13 etatach), w tym m.in. 780 osób w CLB, 243 osoby w DMŚ, 48 osób w DI i pięć osób w Zespole do spraw Kontroli i Audytu¹⁴.

(akta kontroli str. 80-99, 131-144, 204-237, 2336-2344)

Główny Inspektor zapewnił warunki do prowadzenia badań laboratoryjnych na potrzeby m.in. ustalenia jakości wód powierzchniowych. Zgodnie z porozumieniami zawartymi w 2021 r. pomiędzy WIOŚ a GIOŚ - laboratoria (CLB) były dostępne dla WIOŚ od poniedziałku do soboty w godzinach od 7.00 do 22.00. W porozumieniach ustalono także, że w przypadku badań, których przedmiot wykraczał poza zakres objęty akredytacjami CLB, badania miały być realizowane przez podmioty zewnętrzne na zlecenie CLB.

W związku z kryzysem ekologicznym na Odrze, 5 sierpnia 2022 r. Główny Inspektor wydał polecenie dotyczące pracy CLB w trybie ciągłym¹⁵, a kierownicy komórek organizacyjnych GIOŚ¹⁶ wydali 179 pracownikom (w tym 140 pracownikom CLB) 448 poleceń pracy w godzinach nadliczbowych.

Główny Inspektor zapewniał przygotowanie pracowników IOŚ do wykonywania pracy na stanowisku inspektora IOŚ zgodnie z wymogami art. 8e ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska¹⁷. Zagadnienia związane z tematyką wód

¹⁰ Dalej: CLB.

¹¹ Dalej: DI.

¹² Dalej: WIOŚ.

¹³ Dalej: DMŚ.

¹⁴ Dalej: ZKA.

¹⁵ Realizacja zleceń przez CLB dotyczących pobierania próbek i wykonywania pomiarów oraz analiz na potrzeby działań dotyczących Odry, odbywała się codziennie, w tym w soboty i niedziele.

¹⁶ Tj. 16 oddziałów terenowych CLB, DI, Wydziału Kontroli Korzystania z wód DMŚ, 14 regionalnych wydziałów monitoringu środowiska oraz Departamentu Administracyjno-Finansowego.

¹⁷ Dz. U. z 2021 r., poz. 1070, ze zm. Dalej: ustawa o IOŚ.

powierzchniowych i ścieków stanowiły średnio około 6% zajęć teoretycznych prowadzonych w trakcie kursów przygotowawczych.

(akta kontroli str. 283-302, 308-311, 422-428, 2899-2905, 3141-3174)

Główny Inspektor zapewnił także możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników IOŚ w obszarze zagrożeń dotyczących jakości wód poprzez organizację, m.in. szkolenia w zakresie: a/ kontroli i oceny spełnienia wymagań przez ścieki odprowadzane z oczyszczalni po wejściu w życie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹⁸, b/ metod badawczych stosowanych w laboratorium oraz systemu zarządzania jakością, c/ badań w zakresie monitoringu i klasyfikacji biologicznych czterech elementów jakości wód powierzchniowych, d/ wykonywania obserwacji hydromorfologicznych na potrzeby klasyfikacji stanu ekologicznego wód rzek i jezior, e/ kontroli zrzutów do wód powierzchniowych.

(akta kontroli str. 2899-2905, 3175-3176)

GIOŚ na potrzeby realizacji zadań kontrolnych, badań i monitoringu posiadał¹⁹ m.in.: 1/ 309 sond pomiarowych, 135 samochodów, 24 mobilnych laboratoriów do poboru wód i ścieków, 27 echosond, 49 łodzi, 19 przyczep podłodziowych - na stanie oddziałów CLB, 2/ 17 samochodów, 12 łodzi, 11 przyczep podłodziowych, jeden bezzałogowy statek powietrzny²⁰ i jedną echosondę - na stanie regionalnych wydziałów monitoringu środowiska DMS, 3/ sześć BSP, siedem samochodów oraz cztery podwodne drony - w siedzibie GIOŚ w Warszawie.

(akta kontroli str. 650, 2330-2335)

W ocenie byłej p.o. Głównego Inspektora zasoby, którymi dysponował GIOŚ w celu realizacji zadań związanych z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód, nie były wystarczające, szczególnie w sytuacji zdarzeń nieprzewidywalnych, takich jak zdarzenie na Odrze w sierpniu i wrześniu 2022 r., a sytuacja pokazała, że przy tak dużej skali zdarzenia i szerokim zakresie podjętych działań, konieczne jest zarówno zwiększenie zatrudnienia, jak i doposażenie w sprzęt specyficzny do tego rodzaju akcji oraz niezbędne materiały eksploatacyjne.

W związku z powyższym, po przeprowadzeniu analizy potrzeb, Dyrektor Generalna GIOŚ wystąpiła²¹ do Departamentu Budżetu Ministerstwa Klimatu i Środowiska z prośbą o zwiększenie środków budżetowych w latach 2023-2025 dla GIOŚ, o 59 816,2 tys. zł, m.in. na potrzeby etatowe²², inwestycyjne²³ oraz wydatki bieżące²⁴.

Dyrektor Generalny MKiŚ, w odpowiedzi na ww. pismo²⁵, poinformował, że po reformie GIOŚ, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw²⁶, liczba przyznaných etatów została zwiększona do 1300, a od 1 stycznia 2022 r. została powiększona o dodatkowe 60 etatów. Ponadto wskazał, że w ustawie budżetowej na 2022 r. dokonane zostało zwiększenie wynagrodzeń dla pracowników GIOŚ o 21 611 tys. zł,

¹⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, ze zm.

¹⁹ Wg stanu na 10 listopada 2022 r.

²⁰ Dalej: BSP.

²¹ Pismo z dnia 13 października 2022 r. znak: DAF-WB.311.46.2022.

²² Zwiększenie o 102 etaty w 2023 r., 152 etaty w 2024 r. oraz 172 etaty w 2025 r.

²³ Zwiększenie o 6 500 tys. zł tj. o 6 200 tys. zł na modernizację aplikacji Informatycznego Systemu Kontroli (po 3 100 tys. zł na lata 2023-2024) oraz 400 tys. zł na zakup szaf chłodniczych i zamrażarek do przechowywania pobranych próbek (2023 r.).

²⁴ Zwiększenie o 53 216,2 tys. zł, tj. m.in. na zakup odzieży ochronnej (100 tys. zł), badań inspekcyjnych, w tym badań porównawczych i badań akredytowanych wykraczających poza badania wykonywane przez CLB, zakup materiałów zużywalnych i pomocniczych (3 000 tys. zł), wyposażenie stanowisk pracy (1 720 tys. zł), wydatki związane z wynagrodzeniem 46 084,2 tys. zł.

²⁵ Z dnia 14 listopada 2022 r. znak DB-WBRI.3100.23.2022.EW.

²⁶ Dz. U. z 2018 r., poz. 1479.

a na koniec III kwartału 2022 r. w GIOŚ nie obsadzono 182,97 etatów. Dyrektor Generalna GIOŚ w kolejnych pismach²⁷ do MKiŚ, podtrzymała wcześniejsze wnioski, w tym o zwiększenie środków budżetowych w latach 2023-2025. Żądane w dalszej korespondencji przez MKiŚ informacje uzasadniające ww. wnioski zostały przekazane przez Dyrektora Generalną GIOŚ w wymaganym terminie²⁸. Do czasu zakończenia czynności kontrolnych - ww. wnioski Dyrektora Generalnej GIOŚ nie zostały uwzględnione.

(akta kontroli str. 651-669, 828-855)

2. Główny Inspektor określił ogólne kierunki działania IOŚ²⁹ oraz corocznie wydawał - przekazywane do WIOŚ - wytyczne do planowania działalności, w których uwzględnił działania w celu zapobiegania zanieczyszczeniu oraz sposób reagowania na zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

W zatwierdzonych 26 listopada 2020 r. *Ogólnych kierunkach działania IOŚ*, wśród najważniejszych dziewięciu celów do osiągnięcia do 2025 r. - cztery uwzględniały działania dotyczące zapobiegania zanieczyszczeniu oraz określały sposób reagowania na zanieczyszczenie wód powierzchniowych. Obejmowały one:

1/ poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych, Morza Bałtyckiego oraz gospodarowania zasobami wodnymi, poprzez działania kontrolne i monitoringowe, w tym m.in.: a/ kontrole w zakładach odprowadzających ścieki oraz pobierających wodę, b/ prowadzenie pomiarów jakości ścieków wprowadzanych do środowiska, c/ kontrole podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub są stosowane nawozy, d/ rozszerzenie dotychczasowego zakresu monitoringu wód powierzchniowych o monitoring substancji priorytetowych zgodnie z dyrektywą³⁰;

2/ przeciwdziałanie poważnym awariom, poprzez działania kontrolne przy współpracy z organami Państwowej Straży Pożarnej;

3/ ochronę przyrody i rozwój bioróżnorodności, poprzez m.in. zintegrowany monitoring środowiska przyrodniczego;

4/ udostępnianie i rozpowszechnianie informacji o kontrolach podmiotów oraz o stanie środowiska, poprzez m.in. rozwój systemu informatycznego gromadzącego dane o stanie środowiska oraz opracowanie raportu o stanie środowiska w Polsce.

(akta kontroli str. 308-324, 670-681)

W dokumentach pn. *Wytyczne do planowania działalności organów IOŚ w 2021 r.* oraz *Wytyczne do planowania działalności organów IOŚ w 2022 r.*³¹, oprócz ogólnopolskiego cyklu kontrolnego oczyszczalni ścieków, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami, zaplanowano po cztery cele kontrolne³², tj.: 1/ kontrolę przestrzegania warunków dotyczących ilości pobieranej wody, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych, 2/ kontrolę przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określanych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych, 3/ kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących

²⁷ W pismach z dnia 9 grudnia 2022 r. (znak DAF-WB.311.46.2022) oraz 12 stycznia 2023 r. (znak DAF-WB.311.1.2023).

²⁸ Pismo znak DAF-WB.311.1.2023.

²⁹ Ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska w latach 2021-2025 (z perspektywą do 2030 r.).

³⁰ Dyrektywą 2013/39/EU z 12 sierpnia 2013 r. zmieniającą dyrektywy 200/60/WE i 2008/105/UE w zakresie substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej.

³¹ Zatwierdzonych odpowiednio: 26 listopada 2020 r. i 2 grudnia 2021 r.

³² Określono wytyczne do zaplanowania przez WIOŚ w 2021 r. 57 a w 2022 r. 58 ogólnopolskich celów kontrolnych.

wprowadzenia do urządzeń kanalizacyjnych będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, 4/ kontrolę podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy, w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

(akta kontroli str. 308-324, 357-407, 682-704)

W Wytycznych do planowania działalności organów IOŚ w 2023 r., zatwierdzonych 8 grudnia 2022 r., przewidziano do przeprowadzenia przez WIOŚ, w zakresie ochrony wód, trzech cykli kontrolnych. Aktualne pozostały, ustalone na 2022 r., cele kontrolne, w tym obejmujące ochronę wód przed zanieczyszczeniami. W ww. wytycznych, w zakresie monitoringu środowiska, wśród zadań GIOŚ, przewidziano dodatkowo przekazywanie do poszczególnych WIOŚ wykazu jednolitych części wód powierzchniowych³³ i jednolitych części wód podziemnych, w podziale na województwa, dla których wyniki badań wód za rok poprzedni, wykazały zanieczyszczenie lub zagrożenie zanieczyszczeniem azotanami i substancjami powodującymi zasolenie wód.

(akta kontroli str. 2695-2720)

3. Główny Inspektor weryfikował realizację przez WIOŚ ww. ogólnych kierunków, wytycznych i zaleceń. Czynności takie prowadzono w oparciu o wyniki analiz rocznych sprawozdań WIOŚ, jak też ustalenia dokonywane w ramach rozpatrywania skarg i postępowań odwoławczych. Pracownicy GIOŚ przeprowadzili także kontrolę w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska we Wrocławiu, w zakresie m.in. działań związanych z kryzysem na Odrze. W jej wyniku sformułowano osiem wniosków oraz wydano sześć zaleceń.

(akta kontroli str. 308-309, 315, 645-649, 2257-2286, 3075-3076, 3177-3184)

Główny Inspektor - działając jako organ wyższego stopnia, w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r. - rozpatrzył 148 odwołań od decyzji WIOŚ wymierzających kary lub opłaty podwyższone za naruszenie warunków dotyczących odprowadzania ścieków³⁴. I tak: 1/ w 74 przypadkach uchylona została decyzja WIOŚ³⁵, 2/ w 64 – decyzje wydane przez WIOŚ zostały utrzymane w mocy, 3/ w trzech - postępowania odwoławcze zostały umarzone, 4/ w pięciu – stwierdzono uchybienie terminu do złożenia odwołania, 5/ w jednym przypadku organ odwoławczy stwierdził niedopuszczalność wniesienia odwołania.

(akta kontroli str. 308-309, 314-315, 645-647, 705-783)

4. Główny Inspektor, działając na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy o IOŚ, ustalił szczegółowe zasady postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii w zakresie należącym do właściwości IOŚ³⁶, które przekazano do WIOŚ. W zasadach przywołano definicję poważnej awarii określoną w art. 3 pkt 23 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska³⁷, jednocześnie wyróżniając: poważną awarię przemysłową oraz awaryjne zanieczyszczenie wód.

³³ Dalej: JCWP.

³⁴ W 2021 r. WIOŚ wydali 499 decyzji ustalających opłatę podwyższoną oraz administracyjną karę pieniężną za wprowadzenie ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym.

³⁵ Oraz: 1/ orzeczono w GIOŚ – 38 spraw, 2/ umorzono postępowanie – 24 sprawy, 3/ przekazano do ponownego rozpatrzenia 12 spraw.

³⁶ Szczegółowe zasady postępowania Inspekcji Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz zasady współdziałania z innymi organami administracji publicznej opracowane przez DI w marcu 2021 r.

³⁷ Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm., dalej ustawy Poś.

(akta kontroli str. 784-827)

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w prowadzonym w GIOŚ rejestrze zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, ujętych zostało 200 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej³⁸ oraz 277 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii³⁹. Do rejestru zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii, w 2021 r. zgłoszono 43 zdarzenia, a w roku następnym 28 zdarzeń. Żadne z ww. zdarzeń mających miejsce w okresie objętym kontrolą nie dotyczyło bezpośredniego zanieczyszczenia wód powierzchniowych w dorzeczu Odry.

(akta kontroli str. 820-827)

5. Główny Inspektor ustalił zasady organizacji i koordynacji kontroli, w tym kontroli podmiotów korzystających ze środowiska o zasięgu lub znaczeniu ponadwojewódzkim.

W Inspekcji wdrożony został *Informatyczny System Kontroli*, w którego dokumentacji określono m.in. priorytety podczas planowania kontroli oraz procedury przeprowadzania kontroli. W systemie udostępnione zostały wzory formularzy służące dokumentowaniu czynności i działań kontrolnych, w tym protokołu rozpoznania zanieczyszczenia w terenie bez ustalonego sprawcy, a także notatki urzędowej na potrzeby czynności podejmowanych w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku.

(akta kontroli str. 308-313, 330-356)

W okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 lipca 2022 r. IOŚ przeprowadziła łącznie 51 732⁴⁰ kontroli podmiotów korzystających ze środowiska w rozumieniu ustawy Poś, w tym kontroli, których przedmiotem było m.in. przestrzeganie przepisów o ochronie środowiska, przestrzeganie decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska, eksploatacja instalacji i urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniami, a także przestrzeganie przepisów o odpadach wydobywczych.

I tak, przeprowadzono: 21 535 kontroli zakładów z wyjazdem w teren (10 517 kontroli planowych i 11 018 kontroli pozaplanowych), w tym 5 921 kontroli w zakresie obejmującym zapobieganie zanieczyszczeniu wód (3 746 kontroli planowych i 2 175 kontroli pozaplanowych). Ponadto przeprowadzono 26 092 kontroli zakładów w oparciu o dokumenty (analiza wyników pomiarów automonitoringowych), z tego 3 917 kontroli z adnotacją ścieki, a także 4 105 kontroli w terenie bez ustalonego podmiotu (rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie), z tego 259 kontroli z komponentem kontroli - ścieki.

W trakcie 230 z 596 kontroli oczyszczalni ścieków, przeprowadzonych w 2022 r. na terenie nadodrzańskich województw⁴¹ przez IOŚ, stwierdzono stany nieprawidłowe, z tego 145 kontroli wykazało naruszenie warunków pozwolenia. Podjęto łącznie 273 działań pokontrolnych, polegających na: 1/ wydaniu zarządzenia (123 kontroli), 2/ wystąpieniu do Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie⁴² (62 kontrole), 3/ wystąpieniu do innych organów (44 kontrole), 4/ wydaniu ostatecznych decyzji o wymierzeniu opłaty (44 kontrole).

³⁸ Z tego: po 21 zakładów w województwie dolnośląskim i województwie śląskim, 15 w województwie zachodniopomorskim, 11 w województwie opolskim oraz dziewięć w województwie lubuskim.

³⁹ Z tego: 34 zakładów w województwie śląskim, 28 w województwie dolnośląskim, 11 w województwie opolskim, siedem w zachodniopomorskim oraz dwa w województwie lubuskim.

⁴⁰ W 2021 r. 34 943, w 2022 r. 16 789.

⁴¹ Województwa: śląskie, opolskie, dolnośląskie, lubuskie, zachodniopomorskie.

⁴² Dalej: PGW Wody Polskie.

Stwierdzone naruszenia dotyczyły m.in.: wykonywania badań jakości i ilości ścieków oczyszczonych z nieprawidłową częstotliwością, nieutrzymywania w należytym stanie technicznym odbiorników ścieków, odprowadzania do rowu melioracyjnego nieoczyszczonych ścieków, przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach, nieutrzymania właściwego stanu technicznego urządzeń oczyszczających, odprowadzania ścieków bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego.

(akta kontroli str. 2163-2181, 4102)

Główny Inspektor, na podstawie art. 10c ustawy o IOŚ, w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2022 r., powołał 19 zespołów kontrolnych, które przeprowadziły łącznie 23 kontrole podmiotów korzystających ze środowiska o zasięgu lub znaczeniu ponadwojewódzkim.

I tak, w ramach: 1/ *Cyklad kontrolnego obejmującego weryfikację instalacji komunalnych (składy odpadów)* – kontrolę prowadziło 16 zespołów, 2/ kontroli interwencyjnych – dwa zespoły kontrolne, 3/ *Cyklad kontrolnego w związku z zanieczyszczeniem Odry w województwie Opolskim* – kontrole w pięciu zakładach prowadził jeden zespół⁴³.

(akta kontroli str. 308-315, 645-649, 2782-2864, 3080-3121)

6. Główny Inspektor, na podstawie art. 4a ust. 1a pkt 1 ustawy o IOŚ w związku z art. 349 ust. 2 ustawy Prawo wodne, dokonywał badania i oceny stanu wód powierzchniowych w ramach prowadzonego państwowego monitoringu środowiska na zasadach określonych w wieloletnich programach strategicznych oraz corocznych programach wykonawczych. Zakres i częstotliwość pomiarów oraz badanych wskaźników ustalana była dla każdego punktu pomiarowo-kontrolnego⁴⁴.

W *Strategicznym Programie Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025*⁴⁵, zaplanowano m.in., że w ramach podsystemu monitoringu jakości wód powierzchniowych mają być realizowane: 1/ zadania związane z badaniem i oceną stanu jakości wód powierzchniowych, 2/ interkalibracja metodyk klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego na podstawie elementów biologicznych, 3/ programy, których realizacja wynika z podpisanych przez Polskę konwencji ekologicznych i umów międzynarodowych. W ww. programie przewidziano też, że każdego roku, w terminie zgodnym z wytycznymi Europejskiej Agencji Środowiska, będzie opracowywany raport zawierający wyniki pomiarów wykonanych w poprzednim roku kalendarzowym⁴⁶.

(akta kontroli str. 308-324, 2287-2297)

W programach wykonawczych monitoringu wód powierzchniowych na kolejne lata określano m.in. liczbę JCWP, które miały być objęte poszczególnymi rodzajami monitoringu⁴⁷. W programie na 2023 r. istotnie⁴⁸ zwiększono liczbę JCWP rzecznych zaplanowanych do objęcia monitoringiem badawczym w stosunku do lat poprzednich, co wynikało z rozszerzenia zakresu badań o wskaźniki terenowe, w punktach, w których prowadzony jest monitoring substancji szkodliwych dla środowiska wodnego. Założono, że *dodanie badań terenowych⁴⁹ pozwoli na bardziej precyzyjne obserwacje i ewentualne reagowanie w przypadku wystąpienia zanieczyszczenia*

⁴³ Opisano w dalszej części wystąpienia.

⁴⁴ Dalej: ppk.

⁴⁵ Opracowywanym przez GIOŚ i zatwierdzanym przez Ministra Klimatu i Środowiska w 2020 r.

⁴⁶ *Water Information System for Europe - State of Environment*.

⁴⁷ Operacyjnym, diagnostycznym, badawczym, obszarów chronionych.

⁴⁸ Z 100 i 47 odpowiednio w latach 2021-2022 do 1250 w 2023 r.

⁴⁹ Tlen rozpuszczony, przewodność elektryczna, odczyn pH i temperatura wody.

przypadkowego, zwłaszcza w kontekście znacznego obniżania się poziomu wód powierzchniowych.

Do opracowania ww. programu na 2023 r. GIOŚ, wykorzystał opracowanie sporządzone przez PGW Wody Polskie pn. *Analiza poziomu ryzyka wystąpienia zakwitów złotych alg *Prymnesium parvum* w Polsce za lata 2016-2021*⁵⁰.

(akta kontroli str. 308-324, 2163-2181, 2347-2379, 2750-2754, 2942-2959, 3299, 3357-3385)

Po zatwierdzeniu przez Głównego Inspektora *Programu wykonawczego monitoringu wód powierzchniowych na rok 2022* oraz *Programu wykonawczego monitoringu wód podziemnych na rok 2022* - Zastępca Dyrektora DMS w grudniu 2021 r. - przekazała zlecenie wykonania przez CLB pomiarów w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych. W zleceniu tym zawarte były, m.in. miejsca poboru oraz zakres, częstotliwość badań oraz zasady raportowania wyników (wyniki badań należało przekazywać na bieżąco, najpóźniej do końca I kwartału 2023 r.). Główny Inspektor ustalił wytyczne do monitorowania wód na podstawie opracowania pn. *Przewodnik do wykonywania ocen stanu wód powierzchniowych*, w którym określano m.in. minimalny zakres danych o warunkach wykonania pomiarów, badań terenowych oraz pobierania próbek wody.

Dyrektor Generalna GIOŚ wyjaśniła m.in., że w programach monitoringu wód uwzględnia się zidentyfikowaną presję wynikającą z zaistniałego zanieczyszczenia natomiast nie jest przewidziana reakcja na nagłe zanieczyszczenie wód, gdyż należy to do obowiązków WIOŚ, zgodnie z art. 9 ust. 1-2 ustawy o IOŚ, mówiącym o badaniach interwencyjnych.

(akta kontroli str. 308-324, 2336-2393)

Monitoring badawczy JCWP prowadzony był zgodnie z wytycznymi, opracowanymi na podstawie pracy pt.: *Opracowanie metodyk wyboru reprezentatywnych JCWP do monitorowania, a także zapewnienia jakości monitorowania oraz szacowania wiarygodności pomiarów fizycznych, chemicznych i biologicznych, a także niepewności ocen poszczególnych wskaźników oraz niepewności oceny stanu lub potencjału ekologicznego i stanu chemicznego*⁵¹.

(akta kontroli str. 308-324, 2213-2256)

W Wytycznych do monitoringu wód przekazanych przez DMS do CLB wraz ze zleceniem wykonywania w 2023 r. pomiarów w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych⁵² określono, że w przypadku zidentyfikowania wyników znacznie odbiegających od standardowych dla danej JCWP należy powtórzyć pobór prób i wykonać ponowne oznaczenie danej substancji i w uzasadnionych przypadkach wdrożyć monitoring badawczy lub przekazać zgłoszenie do WIOŚ. Wprowadzono też wymóg informowania o wystąpieniu gatunku *Prymnesium parvum*, a także niezwłocznego przekazywania wyników badań pracownikom DMS we właściwych województwach. Wprowadzony w 2023 r. mechanizm przewidujący zwiększenie ww. aktywności IOŚ nie został wsparty możliwością automatycznego porównywania wyników badań z dopuszczalnym poziomem dla poszczególnych wskaźników.

⁵⁰ Dodanie dodatkowych badań terenowych (tlen rozpuszczony, przewodność elektryczna, odczyn pH, temperatura wody) ma pozwolić na bardziej precyzyjne obserwacje w przypadku wystąpienia zanieczyszczenia niedającego się przewidzieć, jakim była sytuacja na rzece Odrze, zwłaszcza w kontekście znacznego obniżenia się poziomu wód powierzchniowych oraz podjęcie natychmiastowych działań.

⁵¹ Praca realizowana była przez Konsorcjum Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego, Europejskiego Regionalnego Centrum Ekohydrologii Polskiej Akademii Nauk w Łodzi oraz Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Państwowego Instytutu Badawczego zgodnie z umową z 17 lipca 2019 r., osiem zadań realizowanych w dwóch etapach.

⁵² DMS-WPSW.911.2.2022 z 28 grudnia 2022 r.

(akta kontroli str. 2338-2342, 3658, 3759-3764, 3874)

7. Główny Inspektor gromadził informacje o stanie wód powierzchniowych, uzyskiwane w trakcie prowadzenia państwowego monitoringu środowiska w Systemie Informatycznym JWODA⁵³. Procedury zbierania, weryfikacji i oceny wyników badań w monitoringu wód ustalono w *Podręczniku merytorycznym SI JWoda*⁵⁴.

(akta kontroli str. 2182-2211, 2336-2344)

Dane obejmujące wyniki badania osadów dennych rzek i jezior⁵⁵ oraz klasyfikacji wskaźników⁵⁶ zamieszczane były również na stronie internetowej⁵⁷ GIOŚ. W zakresie wskaźników chemicznych i fizykochemicznych dane te były zagregowane i odnosiły się do lat 2010-2021 (nie publikowano wyników jednostkowych badań).

W okresie objętym kontrolą DMS przekazał do WIOŚ jedynie wybrane informacje o przypadkach przekroczenia poziomów wskaźników jakości wód. I tak, przykładowo do Śląskiego, Opolskiego, Dolnośląskiego, Lubuskiego oraz Zachodniopomorskiego WIOŚ⁵⁸ przekazano 12⁵⁹ pism zawierających informacje o takich przekroczeniach.⁶⁰

Do końca 2022 r. wyniki pojedynczych badań i pomiarów wskazujących na występowanie w wodzie substancji szczególnie szkodliwych uzyskiwane w celu oceny stanu środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska, którymi dysponował GIOŚ, nie były - co do zasady - każdorazowo na bieżąco udostępnianie WIOŚ ani innym podmiotom (w tym w celu realizacji przypisanych im zadań). Ustalenia w tym zakresie szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 3297-3299, 3864-3865, 3899-4026, 4105-4106)

8. W 2022 r. wykonana została ocena stanu wód powierzchniowych rzek, w odniesieniu do JCWP, w tym dorzecza Odry, na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska. Na ocenę stanu wód składała się ocena stanu ekologicznego (w przypadku silnie zmienionych JCWP ocena potencjału ekologicznego) oraz ocena stanu chemicznego. Dla wszystkich JCWP objętych monitoringiem przeprowadzono badania elementów biologicznych, hydromorfologicznych, fizykochemicznych oraz chemicznych, charakteryzujących występowanie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

(akta kontroli str. 308-324, 3669-3672)

Na podstawie danych za lata 2016-2021 - w 2022 r. dokonano m.in. oceny 3 685 JCWP, w tym 1 395 JCWP dorzecza Odry. Ocenę dobrą stanu wód

⁵³ System informatyczny (stanowiący element systemu Ekoinfonet), który został opracowany w 2012 r. w ramach przedsięwzięcia „Implementacja i wdrożenie Systemu Informatycznego Państwowego Monitoringu Środowiska - Ekoinfonet etap II”, które koncentrowało się na utworzeniu repozytorium i wybranych elementów hurtowni danych wielokomponentowego systemu informatycznego IOŚ, o którym mowa w art. 28h ustawy o IOŚ.

⁵⁴ Wersja 2.40 z 10 grudnia 2021 r.

⁵⁵ https://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/raport-osady-2021.pdf, https://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/ocena-jakosci-osadow-cieki-2021.xlsx, https://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/ocena-jakosci-osadow-jeziora-2021.xlsx.

⁵⁶ <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/api/publications/media/533>.

⁵⁷ <https://www.gios.gov.pl/pl/stan-srodowiska/monitoring-wod> i <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/publication/RIVERS/88>.

⁵⁸ Dalej: nadodrzańscy WIOŚ.

⁵⁹ W tym pięć w 2023 r.

⁶⁰ M.in. pismo z 3 września 2021 r. dotyczące wysokich stężeń kadmu w zlewni Białej Przemszy, pismo z 16 września 2022 r. dotyczące podwyższonego stężenia azotu amonowego i azotu ogólnego w ppk Sicina – ujście do Płoni (m. Ryszewo), pismo z 22 września 2022 r. o utrzymującym się wzroście wartości stężeń wskaźników zasolenia w Potoku Goławieckim, pismo z 8 grudnia 2022 r. dotyczące podwyższonej wartości stężeń azotu amonowego i azotu Kjeldahla w ppk Dopyw spod Starego Czarnowa.

sformułowano dla 13 JCWP (0,4%), a złą dla 3 487 JCWP (94,6%)⁶¹. Stan 1 291 JCWP (92,5%) dorzeczca Odry oceniono jako zły, a tylko 1 JCWP (0,1%) oceniono jako dobry⁶².

Były Główny Inspektor wskazał na *główne przyczyny zanieczyszczeń: przemysł i działalność rolnicza, nielegalne zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych oraz zanieczyszczenia o charakterze historycznym*. Wyjaśnił też, że *polecił wszystkim WIOŚ nawiązanie współpracy z PGW Wody Polskie w celu podjęcia działań dotyczących nielegalnych źródeł ścieków*.

(akta kontroli str. 308-324, 3669-3672, 3651-3652)

Ww. oceny, obejmujące klasyfikację stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego, dokonano na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu JCWP, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych⁶³.

(akta kontroli str. 308-324, 3669-3672)

9. W okresie objętym kontrolą w GIOŚ obowiązywały metodyki – procedury badań terenowych i ocen stanu wód⁶⁴, tj. *Podręcznik do monitoringu elementów biologicznych i klasyfikacji stanu ekologicznego wód powierzchniowych. Aktualizacja metod (2020) oraz Podręcznik oceny wód płynących w oparciu o Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny (2017)*. Opracowania te zostały przygotowane w ramach realizacji projektu pn. *Wzmocnienie monitoringu wód w zakresie procedur zapewnienia i kontroli jakości pomiarów i ocen stanu wód powierzchniowych oraz infrastruktury badawczej, pomiarowej i informatycznej*⁶⁵.

(akta kontroli str. 308-324, 2396-2408)

10. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w GIOŚ – nie zostało zawarte porozumienie, o którym mowa w art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne, pomiędzy ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej, właściwym organem ochrony przyrody, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁶⁶ oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym obejmujące rodzaj, zakres i sposób nieodpłatnego przekazywania informacji niezbędnych dla działań związanych z monitoringiem i oceną stanu wód oraz gospodarowaniem wodami.

(akta kontroli str. 308-324, 2593-2637)

Główny Inspektor wyjaśnił, że *nie posiada wiedzy na temat przyczyn niepodpisania ww. porozumienia, przygotowanego i uzgadnianego od 2021 r.* Główny Inspektor wskazał też, że *pomimo braku podpisanego porozumienia GIOŚ regularnie przekazuje dane surowe i oceny wykonane w ramach państwowego monitoringu środowiska do PGW Wody Polskie (...) oraz do ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej (...).*

(akta kontroli str. 3773-3774, 3782-3801)

11. GIOŚ wykonywał obowiązki wynikające z art. 116 pkt 3 w związku z art. 17 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo wodne. W latach 2020-2021 wykonał badania występowania

⁶¹ Dla 185 JCWP nie wykonano oceny stanu wód z uwagi na np. brak wody, niski stan wody, okresowo suchego cieku.

⁶² Dla 103 KCWP nie wykonano oceny stanu wód z uwagi na np. suchy ciek, brak wody w korycie.

⁶³ Dz. U. poz. 1475.

⁶⁴ Dostępne na stronie <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/methodologies/>.

⁶⁵ Projekt nr POIS.02.01.00-00-0002/16-00 na kwotę 92,1 mln zł, w tym dofinansowanie ze środków europejskich 77,6 mln zł.

⁶⁶ Dz.U. z 2022 r. poz. 916, ze zm.

19 substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, wymienionych w załączniku do decyzji wykonawczej Komisji (UE) 2020/161 z dnia 4 sierpnia 2020 r., ustanawiającej listę obserwacyjną substancji do celów monitorowania w zakresie polityki wodnej na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/105/WE. Raporty z wykonanych badań zostały opracowane w DMS⁶⁷ oraz zgodnie z art. 119 ustawy Prawo wodne - przekazane w ramach sprawozdania Ministra Infrastruktury do Komisji Europejskiej.

(akta kontroli str. 2298-2329, 3657-3658)

12. Do GIOŚ wpływały informacje o zagrożeniach związanych z jakością wód powierzchniowych, w tym zdarzeniach dotyczących Odry i jej dopływów, które rejestrowane były w *Wykazie skarg, wniosków i petycji*⁶⁸. Ponadto, od 21 czerwca 2021 r., na stronie internetowej GIOŚ został stworzony interaktywny formularz pn. *Zgłoś interwencję*, umożliwiający zgłoszenie np. nielegalnego składowiska odpadów⁶⁹. Od 21 września 2022 r., na stronie GIOŚ pojawiła się nowa wersja ww. formularza umożliwiająca zgłoszenie bez podawania adresu⁷⁰. Wszystkie zgłoszenia elektroniczne, umieszczane były też w ww. *Wykazie skarg, wniosków i petycji*. Były również przekazywane do Departamentu Zwalczania Przystępczości Środowiskowej, który po ich analizie podejmował decyzję o dalszych działaniach w sprawie. Od 20 października 2022 r. incydenty mogły być zgłaszane do formularza „*Zgłoś interwencję*”, poprzez aplikację m-Obywatel⁷¹. W okresie od 1 lipca 2021 r. do 9 listopada 2022 r. zarejestrowano łącznie 5 451 zgłoszeń⁷².

(akta kontroli str. 303-311, 638-644)

13. Główny Inspektor powołał Zespół Zarządzania Kryzysowego w GIOŚ⁷³. Do 24 marca 2022 r. Przewodniczącym ZZK był Zastępca Głównego Inspektora, a następnie Główny Inspektor. W skład ZZK wchodził wybrani pracownicy GIOŚ, w tym Dyrektor Generalny GIOŚ oraz dyrektorzy departamentów. Stosownie do § 1 zarządzenia z 24 marca 2022 r. ZZK został utworzony w celu realizacji zadań określonych w art. 12 ust. 2c ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym⁷⁴.

(akta kontroli str. 3589-3595, 3751-3753, 3757-3758, 3880-3881)

Sporządzony w GIOŚ cząstkowy Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego został przekazany do Ministerstwa Klimatu i Środowiska⁷⁵ 6 grudnia 2021 r. Projekt Planu Zarządzania Kryzysowego GIOŚ został przekazany - do uzgodnienia - 15 lutego 2019 r. do Centrum Zarządzania Kryzysowego MKiŚ. P.o. Kierownika ZKA wyjaśnił, że *procedowanie projektu (...) nie zostało zakończone ze względu na szereg czynników, do których można zaliczyć pandemię COVID-19 wiążącą się z nowymi zagrożeniami i przyjęcie w 2022 roku przez Radę Ministrów nowego Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego*.

⁶⁷ Odpowiednio: w grudniu 2020 r. i listopadzie 2021 r.

⁶⁸ Zgodnie z § 1 Regulaminu Organizacyjnego oraz § 1 Rozdziału 2 zarządzenia nr 8/2020 Głównego Inspektora z 20 października 2020 r. w sprawie postępowania ze skargami wnioskami i petycjami, interwencjami, interwencjami poselskimi i senatorskimi w GIOŚ skargi, wnioski i petycje są rejestrowane w jednym zbiorze prowadzonym w Departamencie Prawnym.

⁶⁹ W formularzu tym wskazuje się lokalizację danego miejsca i dodaje krótki opis zgłoszenia (ewentualnie zamieszczając zdjęcie). Zgłoszenia można dokonać również w sposób anonimowy.

⁷⁰ <https://www.gios.gov.pl/pl/zglos-interwencje-formularz>.

⁷¹ Bezpłatna aplikacja mobilna wydana przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów (wcześniej przez Ministerstwo Cyfryzacji) oferująca mobilne wersje dokumentów w postaci usług cyfrowych, dostępna na urządzenia z systemem Android i iOS. Do korzystania z aplikacji wymagane jest posiadanie profilu zaufanego.

⁷² 743 skargi, 4657 wniosków oraz 41 petycji (2 129 spraw w 2021 r. oraz 3 322 spraw w 2022 r.).

⁷³ Dalej: ZZK.

⁷⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 122.

⁷⁵ Dalej: MKiŚ.

(akta kontroli str. 3589-3595, 3617-3635)

Zgodnie z zarządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 3 lutego 2021 r. w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Klimatu i Środowiska⁷⁶ - Główny Inspektor był zobowiązany do składania meldunków dziennych (w każdy dzień roboczy) i doraźnych w przypadku: a/ wystąpienia zdarzenia kryzysowego, niebezpiecznego lub mającego wpływ na funkcjonowanie jednostki organizacyjnej lub organu podległego lub nadzorowanego, b/ gdy zdarzenie nastąpiło po przesłaniu meldunku zbiorczego, c/ gdy kierownik jednostki organizacyjnej lub organu podległego lub nadzorowanego otrzymał informacje o takim zdarzeniu. W meldunkach miały być ujmowane informacje m.in. o stanie bieżącym i zagrożeniach, w tym o zdarzeniach kryzysowych, zagrożeniach/ryzykach, zdarzeniach sanitarno-epidemiologicznych COVID-19, awariach sieci teleinformatycznych oraz o innych zdarzeniach.

W meldunkach dziennych przesyłanych przez GIOŚ w okresie od 1 lipca 2021 r. do 11 sierpnia 2022 r. nie były jednak zamieszczane informacje o zdarzeniach dotyczących śniętych lub martwych ryb i innych organizmów, a także o jakości wód powierzchniowych wskazujących na przekroczenia dopuszczalnego poziomu wskaźników. Ponadto w ww. okresie nie zostały przesłane meldunki dzienne z 1, 2, 3 i 12 sierpnia 2022 r. Ustalenia te szczegółowo opisane zostały w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 3210-3219)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Do końca 2022 r. Główny Inspektor nie podjął rzetelnych działań zapewniających dostęp WIOŚ oraz innych pomiotów zobowiązanych do kontroli gospodarowania wodami, do bieżących informacji o zanieczyszczeniu wód powierzchniowych, przekraczającym dopuszczalne poziomy⁷⁷. Mechanizm przekazywania do WIOŚ informacji o zanieczyszczeniach wprowadzono dopiero od 1 stycznia 2023 r.

Wyniki pomiarów uzyskane przez CLB, w okresie od 1 lipca 2021 r. do 25 października 2022 r.⁷⁸, w ramach prowadzonego monitoringu JCWP dorzecza Odry, wskazywały na:

a/ 719 przypadków przekroczenia maksymalnych dopuszczalnych stężeń w wodzie oraz przypadki wskazujące na przekroczenie stężeń średniorocznych w wodzie - wskaźników chemicznych⁷⁹ charakteryzujących występowanie substancji szkodliwych dla środowiska wodnego, tj. środowiskowych norm jakości, które nie powinny być przekroczone z uwagi na ochronę zdrowia ludzkiego i środowiska⁸⁰;

⁷⁶ Dz. Urz. MKiŚ poz. 10.

⁷⁷ W tym również maksymalne poziomy zanieczyszczeń ustalone dla ścieków.

⁷⁸ Ujęte w pliku: zał. 3 Wskaźniki fiz-chem i biol.xlsx – w arkuszu Wyniki fizykochemiczne I biolog zawierającym 162 532 rekordy danych.

⁷⁹ Dotyczyły one następujących wskaźników: 4.1.15. Fluoranten, 4.1.2. Antraceni, 4.1.20. Ołów i jego związki, 4.1.21. Rtęć i jej związki, 4.1.23. Nikiel i jego związki, 4.1.24. 4-nonylofenol (rozgałęziony), 4.1.28.a. Benzo(a)piren, 4.1.28.b. Benzo(b)fluoranten, 4.1.28.c. Benzo(k)fluoranten, 4.1.28.d. Benzo(g,h,i)perylen, 4.1.4. Benzen, 4.1.41. Suma cypermetryna, 4.1.42. Dichlorfos, 4.1.5. Bromowany difenyleter (eter pentabromodifenylowy), 4.1.6. Kadm i jego związki.

⁸⁰ Określone w załącznikach nr 14 do 1/ rozporządzenia. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych, 2/ rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. poz. 2149).

b/ 41 przypadków, w których wyniki pomiarów wód powierzchniowych wskazywały na przekroczenie poziomu wskaźników⁸¹ określających najwyższe dopuszczalne wartości dla substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego⁸², tj. poziomu wskaźników ustalonych dla ścieków;

c/ 321 przypadków, w których wyniki pomiarów wód powierzchniowych wskazywały na przekroczenie poziomu wskaźników⁸³ określających najwyższe dopuszczalne wartości dla pozostałych substancji zanieczyszczających⁸⁴, tj. poziomu wskaźników ustalonych dla ścieków;

d/ 505 przypadków, w których wartość wskaźników⁸⁵ ustalonych w trakcie prowadzonego monitoringu wód powierzchniowych przekraczała wartości parametrów chemicznych jakim powinna odpowiadać woda przeznaczona do spożycia przez ludzi⁸⁶.

Dodatkowo z ww. danych wynikało, że w przypadku 44 próbek wystąpiło przekroczenie wartości parametrycznej w zakresie sumy wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych⁸⁷.

(akta kontroli str. 3230-3287)

Były p.o. Głównego Inspektora zeznał, że państwowy monitoring środowiska prowadzony jest na podstawie przepisów i spełnia określone w nich wymogi. Przeglądając wyniki nie dostrzeżono gorszej jakości wody. (...) nie uznano za konieczne wprowadzenie systemu ostrzegawczego, który alarmowałby w sytuacji jednostkowego przekroczenia parametrów.

Były Główny Inspektor zeznał, że stan zanieczyszczeń ma charakter wieloletni, i że nie był informowany o nagłym pogorszeniu stanu środowiska wodnego, w tym o poziomie zanieczyszczeń. Zeznał też, że był pewien, że działania Inspektoratu realizowane są zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów, w tym unijnych dyrektyw określających cel i zasady prowadzenia monitoringu wody, oraz że opierał się we wszystkich tego typu sprawach na doświadczeniu i wiedzy Zastępcy Głównego Inspektora oraz Dyrektora DMS. Osoby te nie zwracały uwagi na konieczność jakichkolwiek dodatkowych działań.

Była p.o. Główny Inspektor wyjaśniła, że nie zna przypadków o jednostkowych przekroczeniu parametrów jakości wody lub o zbieżności zdarzeń interwencyjnych i poboru prób w ramach państwowego monitoringu środowiska. Wskazała też, że nie trafiały do niej takie informacje, oraz że gdyby trafiła do niej informacja o znacznym

⁸¹ Dotyczyły one następujących wskaźników: 4.1.18. Suma heksachlorocykloheksan (HCH), 4.1.21. Rtęć i jej związki, 4.2.2. Aldryna, 4.2.4. Endryna, 4.2.5. Izodryna, 4.2.6.a. DDT - para-para, 4.2.6.b. DDT całkowity.

⁸² Określone w tabeli I załącznika nr 4 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. poz. 1311).

⁸³ Dotyczyły one następujących wskaźników: Potas, 3.1.5. Zawiesina ogólna, 3.2.2. Pięciodobowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT5), 3.2.4. Ogólny węgiel organiczny, 3.2.6. Chemiczne zapotrzebowanie tlenu ChZT-Cr, 3.3.4. Siarczany, 3.3.5. Chlorki, 3.4.1. Odczyn pH, 3.5.1. Azot amonowy, 3.5.3. Azot azotanowy, 3.5.5. Azot ogólny, 3.5.7. Fosfor ogólny, 3.6.4. Bor, 4.1.23. Nikiel i jego związki.

⁸⁴ Określone w tabeli II załącznika nr 4 do rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych.

⁸⁵ Dotyczyły one następujących wskaźników: 3.5.3. Azot azotanowy, 3.5.4. Azot azotynowy, 3.6.2. Arsen, 3.6.4. Bor, 4.1.20. Ołów i jego związki, 4.1.21. Rtęć i jej związki, 4.1.23. Nikiel i jego związki, 4.1.28.a. Benzo(a)piren, 4.1.4. Benzen, 4.1.6. Kadm i jego związki.

⁸⁶ Określone części B załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 2294).

⁸⁷ Poz. 25 części B załącznika nr 1 do rozporządzenia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

przekroczeniu wskaźników, to natychmiast przekazałaby informację do WIOŚ w celu podjęcia interwencji.

Dyrektor Generalna GIOŚ wskazała natomiast, że dane zgromadzone w bazie JWODA podlegają weryfikacji przez pracowników DMS, a następnie mogą być udostępniane na wniosek złożony do GIOŚ, na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁸⁸. Szczegółowe informacje na temat udostępniania informacji zamieszczone są na stronie GIOŚ.

(akta kontroli str. 2342, 3645, 3652-3653, 3658, 3759, 3887-3888)

NIK zwraca uwagę, że stosownie do art. 2 ust. 1 pkt 17 ustawy o IOŚ, do zadań Inspekcji należy współdziałanie w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego oraz obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi.

Ponadto, zgodnie ze standardem kontroli zarządczej nr 17 i 18, o którym mowa w części II lit. D „Informacja i komunikacja”, załącznika do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, należy zapewnić efektywne mechanizmy przekazywania ważnych informacji w obrębie m.in. działu administracji, a także należy zapewnić efektywny system wymiany ważnych informacji z podmiotami zewnętrznymi mającymi wpływ na osiągnięcie celów i realizację zadań.

2. Meldunkiienne i doraźne, przesyłane do Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Klimatu i Środowiska w okresie od 1 lipca 2021 r. do 11 sierpnia 2022 r. nie były w pełni rzetelne, gdyż nie zawierały informacji: a/ o zdarzeniach dotyczących śniętych lub martwych ryb i innych organizmów⁸⁹, b/ o zagrożeniach wynikających z przekroczenia w wodach powierzchniowych, dopuszczalnych stężeń substancji szkodliwych dla środowiska wodnego⁹⁰.

Zgodnie z § 8 ust. 1 zarządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Klimatu i Środowiska, Główny Inspektor był zobowiązany do przesyłania – w formie meldunków - wszelkich niezbędnych informacji, w tym informacji o możliwych zagrożeniach, o niebezpiecznych zjawiskach, o wystąpieniu zdarzenia kryzysowego, niebezpiecznego lub mającego wpływ na funkcjonowanie jednostki.

Ponadto, pomimo obowiązku wynikającego z ww. zarządzenia, nie zostały przekazane do Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Klimatu i Środowiska meldunkiienne z 1, 2, 3 i 12 sierpnia 2022 r.

Były Kierownik ZKA zeznał, że *informacje o zdarzeniach dotyczących śniętych lub martwych ryb i innych organizmów, a także o przekroczeniach dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń w wodzie nie wpłynęły do ZKA i z tego powodu osoby sporządzające meldunki do MKiŚ nie mogły ich tam umieścić*. Odnosząc się do przyczyny braku przekazania meldunków dziennych z 1, 2, 3 i 12 sierpnia 2022 r. były Kierownik ZKA zeznał m.in., że *meldunki z początkowych dni sierpnia nie zostały*

⁸⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 1029.

⁸⁹ Informacje takie wpłynęły do GIOŚ 25 lipca, 1, 3, 4, 5 sierpnia 2022 r., a za pośrednictwem formularza „Zgłoś interwencję” otrzymywano zgłoszenia dotyczące m.in. zanieczyszczenia/skażenia/zatrucia Odry oraz śniętych i martwych ryb.

⁹⁰ W szczególności wyniki badań wskazujących na przekroczenie dopuszczalnych wskaźników 4.1.18. Suma heksachlorocykloheksan (HCH), 4.1.21. Rtęć i jej związki, 4.2.2. Aldryna, 4.2.4. Endryna, 4.2.5. Izodryna, 4.2.6.a. DDT - para-para, 4.2.6.b. DDT całkowity.

złożone z uwagi na odejście pracownicy, która je wcześniej składała. (...), a po objęciu funkcji kierownika tego zespołu (1 sierpnia 2022 r.) potrzebował kilku dni na zidentyfikowanie zadań ZKA i ich rozdzielenie pomiędzy pracowników.

Główny Inspektor wyjaśnił, że informacje o jakości wód powierzchniowych, w tym Odry oraz jej dorzecza pochodzących z państwowego monitoringu środowiska nie były wymagane w meldunkach dziennych. Wskazał też, że szczegółowe informacje na temat prowadzonego przez GIOŚ monitoringu wód powierzchniowych, wyniki klasyfikacji wskaźników oraz ocena stanu jcwp znajdują się na portalu jakości wód powierzchniowych (<https://wody.gios.gov.pl/pjwp/>).

(akta kontroli str. 3648, 3779-3780)

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 23 ust. 2 ustawy o IOŚ, państwowy monitoring środowiska stanowi system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o stanie środowiska, a zgodnie z ust. 3 tego artykułu, jest też podstawowym źródłem danych i informacji o stanie środowiska w Polsce. Jednocześnie Minister Klimatu i Środowiska zobowiązał m.in. Głównego Inspektora do przesyłania wszelkich niezbędnych informacji, w tym informacji o możliwych zagrożeniach, o niebezpiecznych zjawiskach. Tym samym rzetelna realizacja nałożonego obowiązku wymagała bieżącego przekazywania posiadanych informacji. Kryterium tego nie spełnia upublicznienie wyników klasyfikacji wskaźników oraz ocena stanu JCWP.

OCENA CZĄSTKOWA

Główny Inspektor, pomimo zidentyfikowania występujących w GIOŚ ograniczeń kadrowo-finansowych, zapewnił bieżącą realizację zadań związanych z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód. W ramach kierowania IOŚ wytyczał kierunki działań WIOŚ, jak też nadzorował ich realizację.

W ramach prowadzonego państwowego monitoringu środowiska gromadzono informacje o stanie wód powierzchniowych umożliwiające dokonanie oceny ich stanu w zakresie i na zasadach przewidzianych w obowiązujących przepisach o ochronie środowiska, Programie Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025 oraz przyjętych programach wykonawczych.

W wyniku prowadzonych analiz wyników badań, jak też uwzględniając doświadczenia związane z sytuacją na Odrze, poszerzono zakres prowadzonych badań wód powierzchniowych, a także wprowadzono mechanizm przekazywania ich wyników do WIOŚ.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły: 1/ niezapewnienia - do końca 2022 r. - dostępu WIOŚ oraz innych pomiotów zobowiązanych do kontroli gospodarowania wodami, do bieżących informacji o zanieczyszczeniu wód powierzchniowych, przekraczającym dopuszczalne poziomy substancji szkodliwych dla środowiska wodnego, 2/ braku przesyłania do MKiŚ informacji wymaganych w ramach systemu zarządzania kryzysowego.

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry

Opis stanu faktycznego

1. Pierwsze informacje o zaobserwowaniu śniętych ryb w Odrze w lecie 2022 r. pojawiły się w mediach pod koniec czerwca i w połowie lipca⁹¹. Według Dyrektora Generalnej GIOŚ pierwsze zgłoszenia o takich zdarzeniach wpłynęły pod koniec lipca 2022 r. i w pierwszych dniach sierpnia 2022 r., w tym 1/ od (...) Przewodniczącej Rady Miasta Gliwice – w którym mowa o zanieczyszczeniu wód Kanału Gliwickiego powodującym m.in. masowe śniecie ryb, skierowane do Śląskiego WIOŚ – przekazane do wiadomości m.in. GIOŚ mailem z 25 lipca 2022 r., 2/ z Biura Poselskiego Pani Małgorzaty Tracz – interwencja poselska w sprawie zanieczyszczenia dolnośląskiego odcinka rzeki Odry, skierowana do Wojewody Dolnośląskiego, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, Dolnośląskiego WIOŚ i Prezesa Wód Polskich z dnia 3 sierpnia 2022 r. – przekazana do wiadomości GIOŚ mailem z 3 sierpnia 2022 r. oraz maila skierowanego 1 sierpnia 2022 r. m.in. do GIOŚ, którym przekazano link do artykułu⁹², 3/ pismo z MKiŚ przekazujące pismo Burmistrza Miasta Oławy z dnia 1 sierpnia (data wpływu do MKiŚ 4 sierpnia 2022 r.) którym zawiadomiono o dużej ilości martwych ryb w okolicy śluzy w rzece Odra w Oławie – data wpływu do GIOŚ 4 sierpnia 2022 r.

(akta kontroli str. 2136-2157)

2. Główny Inspektor w związku z wystąpieniem sytuacji na Odrze wydawał nadodrzańskim WIOŚ polecenia i dyspozycje dotyczące niezbędnych do podjęcia działań.

Była p.o. Głównego Inspektora wyjaśniła m.in., że podczas spotkań organizowanych w trybie roboczym, które odbywały się w sierpniu 2022 r.⁹³, w formie online, przekazywane były wytyczne i polecenia, dotyczące: a/ pobierania próbek wody z Odry, b/ typowania i kontroli zakładów, c/ prowadzenia wizji na odcinakach rzek, znajdujących się w granicach danego województwa, d/ podejmowania działań we współpracy z innymi organami i jednostkami, w tym organami PGW Wody Polskie, Inspekcji Sanitarnej, wojewodami, w celu ustalenia przyczyn śniecia ryb, e/ współpracy i wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi WIOŚ zaangażowanymi w działania związane z sytuacją na Odrze, f/ współpracy i wymiany informacji pomiędzy instytucjami publicznymi, g/ ujednoczenia komunikacji medialnej oraz współpracy z rzecznikiem GIOŚ. Podczas każdego spotkania poszczególne WIOŚ przedstawiały syntetyczne informacje na temat bieżącej sytuacji i działań podejmowanych w sprawie Odry.

(akta kontroli str. 2424-2434)

Pisemne dyspozycje dotyczące działań nadodrzańskich WIOŚ, w związku z przekazanymi do GIOŚ informacjami o masowym śnięciu ryb w kanale Gliwickim (woj. śląskie), na Odrze w obrębie woj. opolskiego oraz na wysokości miejscowości Oława w woj. dolnośląskim, dotyczyły:

⁹¹ Np. <https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/alarm-odcinki,274300/odcinek-1268,S01E1268,311335>, <https://infogliwice.pl/tony-martwych-ryb-w-kanale-gliwickim-zatrula-je-chlorowana-woda-z-kapieliska-lesnego-tvp-w-gliwicach/>, <https://tvn24.pl/go/programy,7/rozmowy-o-koncu-swiata-odcinki,499186/odcinek-20,S00E20,807325>, <https://kk24.pl/masowe-sniecie-ryb-w-kanale-kedzierzynskim-mieszkanicy-alarmuja/>, <https://gliwiceodnowa.pl/blog/radni-ponawiaja-pytania-o-sniecie-ryby-w-kanale-gliwickim-jest-odpowiedz-magistratu/>, <https://kk24.pl/trwa-specjalistyczne-badanie-ktore-wyjasni-przyczyny-pomoru-ryb-w-kanale-gliwickim/>.

⁹² <https://www.o2.pl/informacje/tysiacze-snietych-ryb-na-odrze-ogromna-katastrofaekologiczna-6796319625161216a>.

⁹³ W dniach 4, 10, 11, 12, 15 i 31 sierpnia 2022 r.

1/ polecenia objęcia sprawy szczególnym nadzorem oraz działań, które doprowadzą do wyjaśnienia przyczyn tego zdarzenia i ustalenia sprawcy ewentualnego zanieczyszczenia wód, a także podjęcia współpracy i bieżącej wymiany informacji, z prośbą o przekazanie informacji o zdarzeniach i podjętych działaniach (pismo z 3 sierpnia 2022 r. - dla WIOŚ w Katowicach, Opolu i Wrocławiu⁹⁴ oraz pismo z 5 sierpnia 2022 r. - do WIOŚ w Szczecinie i Zielonej Górze⁹⁵);

2/ polecenia i wytycznych, z 14 sierpnia 2022 r., wydanego dla nadodrzańskich WIOŚ, do prowadzenia działań na podstawie art. 9⁹⁶ albo 10b⁹⁷ IOŚ w stosunku do zakładów, które: a/ wykorzystują podchloryn sodu/wodorotlenek sodu lub posiadają pozwolenie obejmujące wprowadzanie do środowiska ścieków zawierających sód, potas, chlorki, siarczany, rtęć, ołów, nikiel, kadm, miedź, b/ w okresie marzec-lipiec prowadziły prace modernizacyjne, naprawcze, konserwacyjne, c/ w ocenie WIOŚ mogą być potencjalnym sprawcą zanieczyszczenia Odry lub jej dopływów. Polecono ustalenie, czy i jakie ilości ścieków technologicznych lub odpadów w formie płynnej wytworzono w ramach prac modernizacyjnych, naprawczych i konserwacyjnych oraz w jaki sposób je zagospodarowano;

3/ przesyłania od 15 sierpnia 2022 r. codziennych raportów z danymi o prowadzonych przez WIOŚ kontrolach i innych działaniach oraz liczbie pracowników zaangażowanych, a także przekazania w terminie do 26 września 2022 r. danych zawierających informacje o ustaleniach i podjętych działaniach pokontrolnych, z jednoczesnym podsumowaniem, czy stwierdzone naruszenia i działalność któregośkolwiek ze skontrolowanych zakładów (jednego lub kilku i o jakim profilu działalności), w ocenie WIOŚ, mogła być przyczyną wystąpienia sytuacji na Odrze;

4/ polecenia, z 26 sierpnia 2022 r.⁹⁸, wydanego dla Śląskiego, Opolskiego i Dolnośląskiego WIOŚ, zobowiązującego do przeprowadzenia, w trybie pilnym, począwszy od 28 sierpnia 2022 r. *Cyklu kontrolnego w związku z zanieczyszczeniem Odry*⁹⁹, polegającego na realizacji kierunkowych kontroli interwencyjnych w wybranych zakładach¹⁰⁰;

5/ polecenia¹⁰¹, z 20 września 2022 r., dotyczącego m.in.: a/ weryfikacji, miejsc poboru próbek wody oraz zakresu badań zleconych CLB, b/ zmniejszenia częstotliwości poboru próbek - dwa razy w tygodniu - w terminie do 30 września 2022 r., c/ przekazywania na bieżąco do właściwych zarządów zlewni i regionalnych zarządów gospodarki wodnej¹⁰² oraz wiadomości Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej¹⁰³, istotnych ustaleń, w tym wyników pomiarów;

6/ aktualizacji częstotliwości pobierania próbek - polecenia z 4 października¹⁰⁴ oraz 2, 9 i 29 listopada oraz 28 grudnia 2022 r.;

⁹⁴ Pismo nr DI-KKW.410.43.2022.ep, doręczone odpowiednio o 14:44, 14:45 i 14:47.

⁹⁵ Pismo nr DI-KKW.410.43.2022.1.ep, doręczone odpowiednio o 11:09 i 11:11.

⁹⁶ Kontrole planowe oraz pozaplanowe.

⁹⁷ Czynności podejmowane w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku.

⁹⁸ Pismo nr DI-KKW.410.53.2022.

⁹⁹ Dalej: Cykl kontrolny.

¹⁰⁰ Wytypowanych przez GIOŚ, na podstawie przekazanych przez PGW Wody Polskie pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz wyttypowanych przez WIOŚ, po analizie pozwoleń zintegrowanych oraz zmian tych pozwoleń, przekazanych przez MKiŚ, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów, dla których ustalono stężenia zanieczyszczeń wyższe niż dopuszczalne określone w przepisach wykonawczych.

¹⁰¹ W nawiązaniu do ww. pism z 3 i 5 sierpnia 2022 r.

¹⁰² Dalej: RZGW.

¹⁰³ Dalej: KZGW.

¹⁰⁴ Pismo nr DI-KKW.410.43.2022.

7/ polecenia, z 26 października 2022 r., wydanego dla WIOŚ w Szczecinie¹⁰⁵, dotyczącego podjęcia natychmiastowych działań rozpoznawczych na Odrze na terenie woj. zachodniopomorskiego oraz nawiązania bieżącej współpracy i wymiany informacji z właściwymi służbami i organami, i przekazywania codziennych informacji do GIOŚ;

7/ polecenia z 10 listopada 2022 r., wydanego dla nadodrzańskich WIOŚ, dotyczącego przekazania GIOŚ w terminie do 15 listopada 2022 r. m.in. informacji o sposobie wykorzystania otrzymanych z CLB wyników pomiarów jakości wód powierzchniowych, jakości ścieków odprowadzanych z kontrolowanych zakładów oraz wód odbiornika ścieków poniżej i powyżej wylotów tych ścieków.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2435-2465, 2651-2653, 2779-2781, 2883-2887)

W piśmie z 13 stycznia 2023 r., nakazano: 1/ przekazywanie przez WIOŚ właściwym miejscowo RZGW i Regionalnym Dyrektorom Ochrony Środowiska oraz do wiadomości KZGW, Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, wojewody oraz GIOŚ, wszystkich ustaleń dotyczących wprowadzenia ścieków do wód, 2/ dokonywania wizji całego odcinka rzeki znajdującego się w granicach województwa, przy użyciu sprzętu pozostającego na wyposażeniu WIOŚ, a w uzasadnionych przypadkach we współpracy z CLB i regionalnymi wydziałami monitoringu środowiska DMS, 3/ zorganizowanie, co najmniej raz w miesiącu, spotkania roboczego z RZGW, a w razie potrzeby z innymi organami administracji rządowej, w celu omówienia podejmowanych działań i ustalenia dalszych kierunków działań w ramach kompetencji poszczególnych organów.

Oprócz ww. wytycznych GIOŚ, począwszy od 12 sierpnia 2022 r., polecał poszczególnym WIOŚ wykonywanie jednostkowych działań odnoszących się do wytypowanych podmiotów korzystających z wód.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2466-2472, 2737-2740)

W okresie od 12 sierpnia do 8 listopada 2022 r. do realizacji zadań związanych z zanieczyszczeniem Odry zaangażowane były średnio 36 osoby dziennie z nadodrzańskich WIOŚ¹⁰⁶, a także środki techniczne pozostające do dyspozycji Departamentu Zwalczania Przeszłości Środowiskowej oraz DMS, w tym cztery samochody, 5 BSP oraz trzy drony podwodne.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2330-2333, 2473-2477, 2865-2882, 3185-3196)

3. Wyniki badań wody zleconych przez WIOŚ i przeprowadzonych od końca lipca 2022 r., w tym w ramach tzw. monitoringu interwencyjnego realizowanego na podstawie opisanych powyżej dyspozycji Głównego Inspektora, wskazywały na nienaturalnie wysokie poziomy zawartości tlenu rozpuszczonego, podwyższone zasolenie i pH wody. Nie potwierdziły skażenia wody mezytylemem i rtęcią, na których występowanie wskazywały informacje w przestrzeni publicznej w początkowym okresie sytuacji na Odrze.

Były Główny Inspektor zeznał, że *wyniki badań laboratoryjnych nie wykazywały oczywistych przyczyn śnięcia ryb*, a według wyjaśnień byłej p.o. Głównego Inspektora *Prymnesium parvum – zostało wskazane jako przyczyna sytuacji na Odrze przez Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie po 16 sierpnia 2022 r.*

(akta kontroli str., 3653-3655, 3659-3660, 3667-3671)

¹⁰⁵ W związku z otrzymanym zgłoszeniem Centrum Zarządzania Kryzysowego MKiŚ, o podejrzeniu zanieczyszczenia biologicznego rzeki Odry, prawdopodobnie zakwitom sinic na terenie woj. Lubuskiego.

¹⁰⁶ Ustalenia NIK na podstawie dziennych raportów GIOŚ dot. działań podejmowanych przez GIOŚ w zw. z sytuacją na Odrze, za okres od 12 sierpnia do 23 listopada 2022 r. (od nr 1/2022 do nr 110/2022).

NIK zauważa, że przepisy prawa nie definiują pojęcia monitoring interwencyjny, a wdrożenia i funkcjonowania ciągłego monitoringu wód w celu bieżącej oceny ich jakości dla identyfikacji zagrożeń mogących powodować sytuacje kryzysowe nie przewidziano przed 2023 r., w tym w *Strategicznym Programie Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025*.

4. Na stronach internetowych¹⁰⁷ GIOŚ publikowano od 10 sierpnia 2022 r. komunikaty i informacje dotyczące podjętych działań i sytuacji ekologicznej na Odrze, w tym związane z jakością wód powierzchniowych.

Od 16 sierpnia 2022 r. na stronie internetowej¹⁰⁸ publikowane były wyniki tzw. monitoringu interwencyjnego w zakresie wybranych wskaźników fizykochemicznych i chemicznych (temperatura wody, tlen rozpuszczony, przewodność, pH, siarczany, chlorki, sól). Na dzień kontroli¹⁰⁹ opublikowano wyniki badań próbek wody z 2 171 poborów dokonanych od 28 lipca 2022 r. do 11 kwietnia 2023 r. Wyniki te zostały przekazane - przez MKiŚ 13 stycznia 2023 r.¹¹⁰ - Prezesowi PGW Wody Polskie oraz Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska. Nie został jednak zapewniony powszechny dostęp do kompletnych wyników ww. badań i pomiarów, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. płyta, 4069-4103)

5. W związku z zanieczyszczeniem Odry i jej dopływów Główny Inspektor organizował i koordynował kontrole podmiotów korzystających ze środowiska. Z uzyskanych na początku sierpnia 2022 r. informacji z WIOŚ wynikało, że nie zidentyfikowano zarówno substancji, która mogła być przyczyną śnięcia ryb, jak i sprawców zanieczyszczenia¹¹¹.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2478-2489)

Począwszy od 15 sierpnia 2022 r., nadodrzańscy WIOŚ, na polecenie GIOŚ¹¹², przekazywali dalsze informacje dotyczące przeprowadzonych kontroli, podjętych działań, a także liczby pracowników wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska zaangażowanych każdego dnia w działania w związku z sytuacją na Odrze. Na polecenie Głównego Inspektora śląski, opolski oraz dolnośląski WIOŚ przekazali 27 sierpnia 2022 r. harmonogramy zaplanowanych 56 kontroli podmiotów wytypowanych przez GIOŚ¹¹³ oraz WIOŚ¹¹⁴.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2865-2873)

¹⁰⁷ <https://www.gov.pl/web/gios>, a w części <https://www.gios.gov.pl/pl/>.

¹⁰⁸ <https://www.gov.pl/web/odra/badania-odry>.

¹⁰⁹ 13 kwietnia 2023 r.

¹¹⁰ Pismo Sekretarza Stanu, sygn. DIŚ-I.055.62.2022.MC.

¹¹¹ Pisma WIOŚ informujące GIOŚ o podjętych działaniach: Dolnośląskiego WIOŚ z 3 sierpnia 2022 r. (znak WI.7024.194.2022.MSI.TB.AP) wg UPP została doręczona do GIOŚ o godz. 15:59, Opolskiego i Lubuskiego z 5 sierpnia 2022 r. (znak odpowiednio: WI.045.75.2022.EK i WI.021.4.123.2022.PP), Śląskiego z 8 sierpnia 2022 r. (znak IN.II.7024.47.2022.MD.AB), Zachodniopomorskiego 11 sierpnia 2022 r.

¹¹² Ww. pismem z 14 sierpnia 2022 r.

¹¹³ Na podstawie przekazanych przez PGW Wody Polskie pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych.

¹¹⁴ Po analizie pozwoleń zintegrowanych oraz zmian tych pozwoleń, przekazanych przez MKiŚ, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów, dla których ustalono stężenia zanieczyszczeń wyższe niż dopuszczalne określone w przepisach wykonawczych.

Główny Inspektor polecił także intensywną współpracę nadodrzańskich WIOŚ z właściwymi organami oraz przekazywania, m.in. do PGW Wody Polskie, Regionalnych Dyrektorów Ochrony Środowiska i Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, ustaleń kontroli i prowadzonych czynności w zakresie dotyczącym wprowadzania ścieków do wód, jak też wyników badań jakości wód rzeki Odry i Kanału Gliwickiego.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2731-2749)

6. W związku z kryzysem ekologicznym na Odrze, w ramach realizacji wydanych przez GIOŚ wytycznych i poleceń, nadodrzańscy WIOŚ, wg stanu na 31 grudnia 2022 r., rozpoczęli 129 kontroli (123 kontrole zostały zakończone) oraz przeprowadzili 142 czynności, określonych w art. 10b ustawy o IOŚ.

Ponadto, w ramach *Cyklu kontrolnego*, wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska w Katowicach, Opolu i Wrocławiu rozpoczęły 68 kontroli (67 kontroli zostało zakończonych) oraz przeprowadziły sześć działań w trybie art. 10b ustawy IOŚ. Na terenie województwa opolskiego pięć z ww. kontroli przeprowadzonych zostało przez zespół kontrolny, składający się z inspektorów WIOŚ w Opolu, Olsztynie i Rzeszowie¹¹⁵. Podczas ww. kontroli stwierdzono m.in. naruszenia warunków i obowiązków wynikających z posiadanych przez zakład pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych¹¹⁶. Informacje o takich naruszeniach były przekazywane odpowiednim organom, celem wykorzystania w ramach posiadanych kompetencji¹¹⁷. Ustalenia te nie dawały podstaw do stwierdzenia przez IOŚ, że wykryte w kontrolowanych zakładach nieprawidłowości były bezpośrednią przyczyną masowego śnięcia ryb w rzece.

(akta kontroli str. 2161-2183, 2466-2472, 2782-2864, 2865-2882)

7. W trakcie kryzysu ekologicznego na Odrze, Główny Inspektor współpracował z właściwymi organami i instytucjami zaangażowanymi w reagowanie na tę sytuację, w tym postulował podjęcie działań na rzecz ograniczenia antropopresji na środowisko wodne.

Przedstawiciel GIOŚ, od 12 sierpnia 2022 r., uczestniczył w posiedzeniach (odprawach koordynacyjnych) *Międzyresortowego Zespołu ds. skażenia Odry*. W spotkaniach tych uczestniczyli przedstawiciele organów zaangażowanych w sprawę sytuacji związanej ze skażeniem Odry¹¹⁸. Ww. posiedzenia odbywały się w siedzibie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z możliwością udziału online¹¹⁹. W trakcie posiedzeń przedstawiane były wyniki badań oraz kontroli przeprowadzonych przez IOŚ.¹²⁰ W dniu 3 marca 2023 r. jedno ze spotkań odbyło się w siedzibie MKiŚ i przeprowadzone zostało w trybie niejawnym o klauzuli zastrzeżone.

(akta kontroli str. 2168-2181, 2906-2915)

¹¹⁵ Zespół powołany decyzją nr 51/2022 z 5 września 2022 r. wydaną przez p.o. Głównego Inspektora.

¹¹⁶ Np.: 1/ wysokie dopuszczalne stężenie wskaźników zanieczyszczeń powodujących zasolenie wody, 2/ niedotrzymywanie warunku pozwolenia wodnoprawnego - przekroczenie maksymalnej wartości wskaźnika zanieczyszczeń w ściekach tj. azotu ogólnego, 3/ przekroczenie warunków jakości ścieków odprowadzanych wylotem Kłodnicy w zakresie fosforu ogólnego, 4/ w pozwoleniu wodnoprawnym nie określono wskaźników zanieczyszczeń dla wód opadowych i roztopowych.

¹¹⁷ Tj. PGW Wody Polskie, właściwego starosty.

¹¹⁸ W tym m.in. Minister Klimatu i Środowiska oraz wiceministrowie spraw wewnętrznych i administracji, przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Infrastruktury, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz instytucji do spraw ochrony środowiska i zdrowia publicznego, a także wojewodowie.

¹¹⁹ Dokumentowanie spotkań spoczywało po stronie służb MSWiA.

¹²⁰ Zespół nie formułował zadań lub poleceń kierowanych do Głównego Inspektora.

Główny Inspektor, 23 września 2022 r., po analizie dotychczasowych wyników pomiarów wykonywanych przez CLB na zlecenie WIOŚ oraz ustaleń kontroli i czynności wykonywanych przez WIOŚ, zwrócił się do Departamentu Instrumentów Środowiskowych MKiŚ¹²¹ o skierowanie do Ministra Infrastruktury wniosku o podjęcie działań, zmierzających do ograniczenia presji zakładów na stan Odry i jej dopływów, w szczególności zakładów odprowadzających ścieki, dla których ustalono w pozwoleniach wodnoprawnych dopuszczalne stężenia wskaźników powodujących zasolenie wód. Działania te, według Głównego Inspektora, miały obejmować: 1/ przeprowadzenie przez organy wydające pozwolenia wodnoprawne przeglądu tych pozwoleń udzielonych dla zakładów odprowadzających ścieki bezpośrednio do Odry lub jej dopływów, z uwzględnieniem regulacji zawartych w § 12 ust. 1 pkt 2 i ust. 3 rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych oraz charakterystyki Odry jako odbiornika ścieków i ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych z ww. zakładów (ich sumaryczną wielkość) oraz ich łącznego oddziaływania na stan wód Odry i na realizację celów środowiskowych, w szczególności w zakresie wskaźników powodujących zasolenie wód, 2/ w przypadku stwierdzenia, że w inny sposób nie można usunąć stanu zagrażającego życiu lub zdrowiu ludzkiemu albo zapobiec poważnym szkodom dla gospodarki narodowej lub dla ważnych interesów Państwa, rozważenie przez Ministra Infrastruktury wykorzystania uprawnień wynikających z art. 161 KPA, do uchylecia lub zmiany w niezbędnym zakresie decyzji - pozwolenia wodnoprawnego. Główny Inspektor zwrócił się również o rozważenie możliwości skierowania do organów wydających pozwolenia zintegrowane wystąpień o dokonanie ich przeglądu, a w dalszej kolejności rozważenie zasadności dokonania przez Ministra Klimatu i Środowiska oceny wyników tych przeglądów.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2638-2663, 3186-3196)

W odpowiedzi GIOŚ, 9 listopada 2022 r., otrzymał od Departamentu Instrumentów Środowiskowych MKiŚ: 1/ pisma w sprawie przeprowadzenia analiz przeglądów pozwoleń wodnoprawnych w zakresie obejmującym elementy pozwolenia wodnoprawnego, udzielonym podmiotom odprowadzającym ścieki bezpośrednio do Odry lub jej dopływów, skierowane do nadodrzańskich marszałków województw¹²² i starostów¹²³, z terminem ich wykonania do 17 października 2022 r.; 2/ pismo o podjęcie działań przez Ministerstwo Infrastruktury lub nadzorowane organy, mających na celu ograniczenie presji zakładów na stan Odry i jej dopływów, w szczególności zakładów odprowadzających do Odry i jej dopływów ścieki, dla których ustalono w pozwoleniach wodnoprawnych dopuszczalne stężenia wskaźników powodujących zasolenie wód¹²⁴; 3/ pisma nadodrzańskich marszałków i starostów z przeglądów pozwoleń, z których wynikało m.in., że dokonały analizy pozwoleń wodnoprawnych oraz, że nie stwierdzają konieczności wprowadzania zmian w obowiązujących pozwoleniach zintegrowanych.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2654-2663)

Sytuacja na Odrze była przedmiotem XX *posiedzenia* Polsko-Niemieckiej Rady Ochrony Środowiska, 29 sierpnia 2022 r., w Bad Saarow w Niemczech. Była p.o. Główna Inspektor wchodziła w skład polskiej delegacji, której przewodniczyła Minister Klimatu i Środowiska. Podczas spotkania, w zakresie tematyki dotyczącej sytuacji na Odrze: 1/ określono zasady przyszłej współpracy oraz kanały komunikacji

¹²¹ Pismem z 23 września 2022 r., znak: DI-KKW.410.57.2022.

¹²² Pismo z 30 września 2022 r., znak DIŚ-II.440.64.2022.KN.

¹²³ Pismo z 4 października 2022 r., znak DIŚ-II.440.65.2022.KN.

¹²⁴ Pismo z 27 września 2022 r., znak DIŚ-I.055.2022.AK.

(uzgodniono, że odbędą się dwa polsko-niemieckie warsztaty na poziomie eksperckim poświęcone sytuacji na Odrze, które zajmą się odpowiednio tematyką ichtiologiczną oraz kwestiami wodnymi), 2/ obie strony wyraziły zasadność przywrócenia prac stałej Polsko-Niemieckiej Grupy Roboczej ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko i Strategicznych Ocen Oddziaływania na Środowisko w kontekście transgranicznym, 3/ strona polska pottrzymała stanowisko dotyczące dalszej realizacji inwestycji związanych z utrzymaniem rzeki i infrastrukturą przeciwpowodziową.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2906-2915)

Począwszy od 3 sierpnia 2022 r. GIOŚ o działaniach podejmowanych przez IOŚ informował wojewodów¹²⁵, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa¹²⁶, MKiŚ¹²⁷ oraz Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska¹²⁸.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2435-2472, 2591-2592, 2651-2653, 2734-2740, 3052-3054)

GIOŚ, współpracował z właściwymi organami PGW Wody Polskie, którym przekazywał m.in.: 1/ 9 września 2022 r. - dane państwowego monitoringu środowiska za 2021 r. w zakresie monitoringu JCWP oraz wyniki pomiarów wykonanych w styczniu 2022 r., dla ppk wskazanych w piśmie PGW Wody Polskie, 2/ 2 listopada 2022 r. - zestawienie wyników pomiarów próbek pobranych z Kanału Gliwickiego oraz rzeki Odry i jej dopływów za okres od 1 do 26 października 2022 r., 3/ 29 grudnia 2022 r. - informację o częstotliwości poboru prób wody oraz publikacji wyników pomiarów wykonanych od 28 lipca 2022 r. przez organy IOŚ¹²⁹, 4/ 3 lutego 2023 r. - wyniki pomiarów wykonanych przez organy IOŚ, w związku z sytuacją na Odrze w styczniu 2023 r.¹³⁰, 5/ 8 marca 2023 r. - wyniki pomiarów wykonanych przez IOŚ, w okresie od lipca 2022 r. do lutego 2023 r.

GIOŚ nie udzielił natomiast odpowiedzi na pismo KZGW z 19 sierpnia 2022 r. o udostępnienie w trybie pilnym wyników badań próbek wody w Odrze przeprowadzonych w okresie od 27 lipca 2022 r. (w formie edytowalnej), jak też o bieżące udostępnianie wyników próbek wody, które będą pobierane przez kolejne dni. Ustalenia w tym zakresie szczegółowo opisane zostały w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2686-2690, 2755-2778, 2916-2919, 3185-3198)

GIOŚ występował także m.in. do: 1/ RZGW w Gliwicach i RZGW we Wrocławiu, o podjęcie działań, w celu ograniczenia presji zakładów na stan Odry i jej dopływów, a zwłaszcza zakładów odprowadzających do Odry i jej dopływów ścieki, dla których ustalono w pozwoleniach dopuszczalne stężenia chlorków i siarczanów, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów znajdujących się w rejonie basenów portowych¹³¹, 2/ KZGW, o przeprowadzenie analiz, w związku z utrzymującymi się podwyższonymi parametrami przewodności elektrolitycznej, pod kątem ustalenia potencjalnych przyczyn takiego stanu wody Odry, w tym dokonanie przeglądu pozwoleń wodnoprawnych wydanych dla zakładów odprowadzających ścieki bezpośrednio do Odry lub jej dopływów, po kątem weryfikacji warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych w zakresie wskaźników powodujących zasolenie wód¹³², 3/ KZGW o udzielenie informacji o prowadzonych działaniach, w okresie

¹²⁵ Pisma z 3, 5, 26 sierpnia, 20 września, 4 i 26 października, 2, 9 i 29 listopada 2022 r., 13 i 31 stycznia 2023 r.

¹²⁶ Pismo z 14 sierpnia 2022 r.

¹²⁷ Pisma z 25 sierpnia, 4, 26 października, 2, 9, 29 listopada 2022 r., 13 stycznia 2023 r.

¹²⁸ Pismo z 13 stycznia 2023 r.

¹²⁹ Pismo z 29 grudnia 2022 r., znak: DI-KKW.415.25.2022.

¹³⁰ Pismo z dnia 22 lutego 2023 r., znak: DI-KKW.415.25.2023.

¹³¹ Pisma z 22 i 23 września 2022 r., znak odpowiednio: DI-KKW.410.58.2022, DI-KKW.410.64.2022.1.

¹³² Pismo z 2 listopada 2022 r., znak DI-KKW.410.57.2022.

od 7 listopada 2022 r. do 28 lutego 2023 r. na Kanale Gliwickim, dotyczących wykonywania bądź utrzymywania wód oraz urządzeń żeglugowych i wykorzystania śluz¹³³.

Ponadto GIOŚ przekazał KZGW ustalenia organów IOŚ, poczynione w związku z wystąpieniem sytuacji na Odrze¹³⁴, a także zadeklarował współpracę z właściwymi organami PGW Wód Polskich w zakresie kontroli nielegalnych urządzeń wodnych odprowadzających do wód ścieki, wody opadowe lub roztopowe, poprzez udostępnienie sprzętu wraz z operatorami (dronów, zadymiarek)¹³⁵.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2667-2685, 2760-2765, 2921-2923, 3185-3195)

8. Główny Inspektor nie powoływał zespołów eksperckich w celu wsparcia swoich działań związanych z reakcją na zanieczyszczenie Odry w 2022 r.

(akta kontroli str. 2163-2181)

Przedstawiciele GIOŚ, brali udział, od 18 sierpnia do 31 grudnia 2022 r., w pracach Zespołu ds. wyjaśnienia sytuacji powstałej na Odrze powołanego przez Ministra Klimatu i Środowiska. Wynikiem prac Zespołu był *Wstępny Raport Zespołu do spraw sytuacji powstałej na rzece Odrze*¹³⁶ wskazujący, że do śnięcia ryb doprowadziła szybko działająca toksyna wytworzona przez *Prymnesium parvum*. Po opublikowaniu *Wstępnego Raportu* sporządzone zostało *Sprawozdanie końcowe z prac Zespołu do spraw sytuacji powstałej na rzece Odrze* zawierające rekomendacje. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, działający jako przewodniczący Zespołu, przekazał ww. rekomendacje do Prezesa PGW Wody Polskie z wnioskiem o ich analizę. Końcowy raport Zespołu został opublikowany 31 marca 2023 r.¹³⁷

(akta kontroli str. 2163-2181, 2490-2542, 2533-2542, 3047-3051, 3185-3195)

Przedstawiciele GIOŚ¹³⁸ od sierpnia 2022 r.¹³⁹ wchodzili w skład międzyresortowych grup roboczych¹⁴⁰ prowadzących prace związane z tzw. specustawą dotyczącą rewitalizacji Odry. W ramach tych prac GIOŚ przekazał m.in. 1/ stanowisko do rozwiązań prawnych przygotowanych przez PGW Wody Polskie, dotyczące angażowania CLB w wykonywanie analiz na potrzeby tego podmiotu, 2/ propozycje zmian ustawy Prawo wodne i innych ustaw w celu uszczelnienia systemu oceny spełniania warunków przez ścieki.

(akta kontroli str. 2163-2181, 2567-2589)

9. Po powzięciu informacji, że przyczyną śnięcia ryb w Odrze mogły być glony *Prymnesium parvum*, podjęto w GIOŚ decyzję o rozszerzeniu badań w ramach tzw. monitoringu interwencyjnego, w tym o objęciu tymi badaniami największych rzek w Polsce oraz zbiorników wodnych, ze szczególnym uwzględnieniem Odry oraz

¹³³ Pismo z 2 marca 2023 r., znak DI-KKW.415.5.2023.

¹³⁴ Pismo z 16 grudnia 2022 r., znak DI-KKW.415.22.2022.

¹³⁵ Pismo z 6 marca 2023 r., znak DI-KKW.415.6.2023.

¹³⁶ Opublikowany na stronie <https://www.gov.pl/web/odra/raport-zespołu-do-spraw-sytuacji-powstałej-na-rzece-odrze-podstawa-do-dalszych-badan>. Dalej: *Wstępny Raport*.

¹³⁷ <https://ios.edu.pl/aktualnosci-certyfikacja/raport-konczacy-prace-zespołu-ds-sytuacji-w-odrze/>.

¹³⁸ Jako członkowie grupy III działającej przy Ministerstwie Infrastruktury w związku z pracą nad projektem specustawy dotyczącej rewitalizacji Odry, tj. dziewięciu pracowników GIOŚ (trzech pracowników Departamentu Inspekcji, dwóch pracowników DMS, dwóch pracowników Departamentu Zwalczenia Przystępczości Środowiskowej oraz dwóch pracowników CLB).

¹³⁹ 17 sierpnia 2022 r. na wspólnej komisji sejmowej Wiceminister infrastruktury poinformował o pracach resortu nad specustawą dotyczącą Odry.

¹⁴⁰ Spośród czterech grup roboczych: I odbudowa zasobów przyrodniczych Odry, II działania kompensacyjne mające zapewnić większą ochronę wód w przyszłości, III wzmocnienie monitoringu wód i usprawnienie procedur reagowania, zarządzania kryzysowego, wymiany informacji i informacji społeczeństwa i przedsiębiorców w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej, IV działania systemowe mające zapewnić większą ochronę wód w przyszłości.

Wisły. Opracowano także nowe wytyczne dla IOŚ do metodyki badania wód powierzchniowych, w tym badania fitoplanktonu. Prowadzono, pilotażowo w styczniu 2023 r., monitoring fitoplanktonu na Odrze i Wiśle. Badania objęły też inne wybrane rzeki oraz zbiorniki wodne. Obecność *Prymnesium parvum* stwierdzono jedynie w Odrze.

Uwzględniając wyniki prowadzonych badań pilotażowych w IOŚ wdrożono od 10 lutego 2023 r. *Procedurę monitorowania interwencyjnego Prymnesium parvum „złotej algi”*¹⁴¹, w której m.in. przyjęto wartości alarmowe wskaźników fizykochemicznych świadczących o wystąpieniu ryzyka zakwitów, czas wykonywania badań i zasady informowania odpowiednich służb w przypadku wystąpienia zagrożenia. Na podstawie ww. procedury, CLB pobierało próbki i wykonywało badania oraz pomiary w wyznaczonych 20 ppk na rzece Odrze, jej dopływach i kanałach. Badania te obejmowały kluczowe parametry fizykochemiczne (dwa razy w tygodniu poniedziałek i czwartek) oraz oznaczanie fitoplanktonu (raz w tygodniu).

(akta kontroli str. 2593-2637)

10. W rejestrze skarg GIOŚ, od 1 lipca 2021 r. do 8 sierpnia 2022 r. zarejestrowano 58 spraw dotyczących zanieczyszczenia Odry i jej dopływów, z których: 1/ pięć dotyczyło wycieku substancji z oczyszczalni do Odry¹⁴² 2/ jedna - zanieczyszczenia wód Kanału Gliwickiego¹⁴³, 3/ jedna - wygaśnięcia pozwolenia zintegrowanego dla firmy zrzucającej ścieki do Odry¹⁴⁴. Od 9 sierpnia 2022 r., w rejestrach GIOŚ, masowo zaczęto rejestrować zgłoszenia dotyczące zanieczyszczeń, skażeń Odry, zatrucia Odry, śniętych ryb, martwych ryb w rzece Odrze.

I tak, w sierpniu 2022 r.¹⁴⁵ przyjęto 182 takie zgłoszenia, we wrześniu 2022 r. 24 zgłoszenia, w październiku 2022 r. siedem zgłoszeń oraz w listopadzie 2022 r. dwa zgłoszenia.

(akta kontroli str. 856-891, 3774-3775)

Szczegółowa kontrola 52 spraw dotyczących zanieczyszczenia Odry, tj. 17 skarg oraz 35 wniosków¹⁴⁶ wykazała, że: 1/ w 16 przypadkach skargi dotyczyły nieprawidłowego funkcjonowania WIOŚ (bezczynności, działalności kontrolnej, na postępowanie WIOŚ we Wrocławiu w związku z zatruciem Odry), a w jednym przypadku nieprawidłowego funkcjonowania GIOŚ (bezczynność), 2/ wszystkie wnioski o interwencję GIOŚ przekazał, zgodnie z właściwością miejscową, do właściwego organu administracji publicznej, z prośbą o poinformowanie o wynikach podjętych działań¹⁴⁷, 3/ GIOŚ udzielał informacji o działalności WIOŚ/GIOŚ w związku z zaistniałą sytuacją na Odrze¹⁴⁸, 4/ 37 spraw rozpatrzono w terminie określonym w ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹⁴⁹.

¹⁴¹ Dalej: Procedura złotej algi.

¹⁴² Sprawy zgłoszone 26, 28 marca, 1, 7 kwietnia oraz 28 lipca 2022 r. (objęto kontrolą NIK).

¹⁴³ Sprawa zgłoszona 4 maja 2022 r. (objęto kontrolą NIK).

¹⁴⁴ Sprawa zgłoszona 28 grudnia 2021 r. (objęto kontrolą NIK).

¹⁴⁵ W poszczególne dni okresu 9-31 sierpnia otrzymano odpowiednio: 28, 24, 12, 7, 1, 3, 3, 15, 19, 0, 12, 0, 0, 4, 3, 2, 10, 16, 0, 0, 3, 6 i 5 zgłoszeń.

¹⁴⁶ W tym 18 wniosków o interwencję, złożonych za pomocą elektronicznego formularza „zgłoś interwencję”.

¹⁴⁷ WIOŚ, regionalnych zarządów gospodarki wodnej.

¹⁴⁸ Np. Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska we Wrocławiu – na temat wyników kontroli i innych czynności przeprowadzanych przez WIOŚ, posłance - informacji o współpracy transgranicznej z Niemcami, Dyrektorowi Instrumentów Środowiskowych w MKiŚ - stanowisko GIOŚ w sprawie uchwały Senatu RP z 29 sierpnia 2022 r. odnośnie dotyczącej nieprawidłowego funkcjonowania instytucji odpowiedzialnej za monitoring wód czy wkładu do odpowiedzi na interpelację.

¹⁴⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2000, ze zm. Dalej: KPA.

Nieprawidłowości o charakterze formalnoprawnym stwierdzone w wyniku przeprowadzonego badania opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 892-985, 2100-2119)

11. W sprawie barier w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego Odry oraz podejmowaniu dalszych działań zmierzających do ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczenia tej rzeki na środowisko była p.o. Głównego Inspektora wyjaśniła, że przyczyną śnięcia ryb był nowy niezidentyfikowany wcześniej czynnik – zakwit algi *Prymnesium parvum*, z którym wcześniej w Polsce nie mieliśmy do czynienia. Podkreśliła też, że w zakresie dotychczasowych badań nie przewidywał identyfikacji tego organizmu. Wyjaśniła też, że WIOŚ, otrzymując zgłoszenia o lokalnie występujących przypadkach śnięcia ryb na Odrze i jej dopływach podejmowali czynności i działania kontrolne, w ramach których zlecali wykonywanie badań parametrów wody takich jak pH, temperatura, przewodność elektrolityczna, nasycenie tlenem oraz innych wskaźników zanieczyszczeń, które w ich ocenie mogły być istotne w ustaleniu przyczyny śnięcia ryb. Pomiary wykonywane przez WIOŚ w zakresie ww. wskaźników wykazywały nietypowe dla okresu letniego parametry, np. wysokie nasycenie tlenem, co przy niskich poziomach wód wywołanych suszą i wysokich w przypadkach śnięcia ryb wywołanego tzw. przyduchą. Jednocześnie wyniki pomiarów innych wskaźników, w tym badanych metali ciężkich nie wskazywały zanieczyszczenia, które mogłoby powodować śnięcie ryb, natomiast lokalnie występowała wysoka przewodność elektrolityczna. Dodatkowo, w żadnym z kontrolowanych zakładów WIOŚ nie stwierdzili nieprawidłowości, które w ich ocenie mogły wywołać takie skutki. Dopiero wykrycie przez polskich naukowców algi *Prymnesium parvum*, oznaczonej po raz pierwszy w Polsce, pozwoliło wyjaśnić złożone przyczyny śnięcia ryb (zakwit i uwolnienie przez algę ichtiotoksyny – prymnezyny).

(akta kontroli str. 2158-2162)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Pomimo złego stanu wód Odry i jej dopływów, objawiającego się masową śmiercią m.in. ryb, której przyczyna wówczas nie była ustalona, Główny Inspektor nie podjął rzetelnych działań zapewniających dostęp zainteresowanym do wyników badań i pomiarów przeprowadzonych w tym okresie w ramach państwowego monitoringu środowiska oraz tzw. monitoringu interwencyjnego.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy o IOŚ, Główny Inspektor zapewnia informowanie społeczeństwa o stanie środowiska. W myśl natomiast art. 12 ust. 2 pkt 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, bez pisemnego wniosku udostępnia się informacje znajdujące się w posiadaniu władz publicznych lub informacje przeznaczone dla władz publicznych, umożliwiające osobom, które mogą ucierpieć w wyniku tego zagrożenia, podjęcie działań w celu zapobieżenia lub zminimalizowania szkód wynikających z tego zagrożenia - w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej, innej katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, o których mowa w ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej¹⁵⁰ lub innego bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub środowiska, spowodowanego działalnością człowieka lub przyczynami naturalnymi.

¹⁵⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 1897.

Pomimo ww. obowiązków, od 16 sierpnia 2022 r., na stronie internetowej¹⁵¹ ustapiono jedynie dane obejmujące parametry: temperaturę wody, tlen rozpuszczony, przewodność, pH, siarczany, chlorki i sól. Tymczasem Główny Inspektor dysponował także wynikami badań dotyczącymi występowania m.in.: rtęci, fosforu ogólnego, cyjanków wolnych, indeksu fenolowego, chloru, kadmu, ołowiu, niklu, arsenu, chromu i miedzi.

Główny Inspektor wyjaśnił, że *dane pozyskane w ramach państwowego monitoringu środowiska w zakresie stanu wód powierzchniowych są wykorzystywane do wykonywania klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego JCWP. (...) Ostateczne dane wzięte pod uwagę w klasyfikacji umieszczane są na witrynie GIOŚ w odpowiednich tabelach w roku następującym po ich zebraniu. (...) dane zebrane w 2022 r. będą udostępnione 30 czerwca 2023 r.* Główny Inspektor wskazał też, że *nie ma przeciwwskazań, aby dane te były wykorzystywane w innych celach (np. analiz naukowych, raportów o oddziaływaniu na środowisko, powoływania kąpielisk i miejsc okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli), zanim zostaną użyte do klasyfikacji i opublikowane w formie zagregowanej, są udostępniane na wniosek w trybie udostępniania informacji o środowisku. W 2022 r. DMS udzielił odpowiedzi na 424 takich wniosków w zakresie wszystkich wód. Stwierdził również, że obowiązek wynikający z art. 28 ust. 1 ustawy o IOŚ realizowany jest przez publikację raportów o stanie środowiska. (...) Należy zauważyć, że zjawisko występujące w Odrze w sierpniu 2022 r. mimo powszechnego określania jako katastrofa ekologiczna, nie zostało uznane za klęskę żywiołową, co uzasadniałoby nadzwyczajne formy udostępniania informacji z państwowego monitoringu środowiska.*

(akta kontroli str. 3776-3778)

W odniesieniu do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, że dane pozyskane w ramach prowadzonego monitoringu są udostępniane przez GIOŚ w formie zagregowanej. Tym samym brak było możliwości uzyskania przez osoby zainteresowane danych wskazujących na występowanie lub brak występowania czynników negatywnie oddziałujących na środowisko, jak też powodujących zagrożenie dla zdrowia ludzi.

2. Główny Inspektor nie przekazał KZGW posiadanych wyników badań wód, pomimo otrzymania w tej sprawie wniosku z 19 sierpnia 2022 r. Wnioskodawca powołując się na prowadzone na szeroką skalę działania w celu ustalenia przyczyn katastrofy ekologicznej, zwrócił się o udostępnienie w trybie pilnym wyników przeprowadzonych badań próbek wody w Odrze w okresie od 27 lipca 2022 r. w formie edytowalnej, jak też o bieżące udostępnianie wyników próbek wody.

Główny Inspektor wyjaśnił, że *badania na rzece Odrze realizowane były na zlecenie poszczególnych WIOŚ w ramach zawartych Porozumień pomiędzy WIOŚ i GIOŚ. Zgodnie z wdrożonym w CLB systemem zarządzania wg normy PN-EN ISO/IEC 17025 i akredytacją udzieloną przez PCA, Laboratorium jest zobowiązane do przekazania wyników badań zlecniodawcy, czyli WIOŚ, którzy są ich właścicielami (...), zgodnie z zasadą zachowania poufności i bezstronności.* Główny Inspektor wskazał też, że *wyniki badań wykonywane na zlecenie WIOŚ przez CLB, były prezentowane na stronie GIOŚ. (...) Wobec powyższego za niezasadne uznano w tym okresie przekazywanie dodatkowych zestawień.*

(akta kontroli str. 2163-2181, 2916-2919, 3185-3198)

¹⁵¹ <https://www.gov.pl/web/odra/badania-odry>.

Odnosząc się do wyjaśnień Głównego Inspektora należy zwrócić uwagę, że umieszczone na stronie internetowej dane z badań nie obejmowały wszystkich badanych parametrów i pomimo incydentalnego charakteru tej sytuacji w ramach współpracy z PGW Wody Polskie, zaniechanie mogło się przyczynić do utrudnienia działań w ramach zadań nałożonych na ten podmiot przez przepisy Prawa wodnego.

3. Badanie 52 postępowań prowadzonych w związku z wniesionymi skargami i wnioskami dotyczącymi zanieczyszczenia Odry¹⁵², wykazało, przypadki naruszenia obowiązujących przepisów KPA określających sposób i terminy załatwiania takich spraw. Stwierdzono naruszenia: a/ art. 237 § 1 KPA¹⁵³ (piętnaście spraw¹⁵⁴), b/ art. 36 § 1 w związku z art. 237 § 4 KPA¹⁵⁵ (pięć spraw¹⁵⁶), c/ art. 245 KP¹⁵⁷ (dwie sprawy¹⁵⁸), d/ art. 36 KPA¹⁵⁹ (osiem spraw¹⁶⁰), e/ art 65 § 1 KPA¹⁶¹ (dwanaście spraw¹⁶²).

Z wyjaśnień Dyrektor Departamentu Prawnego wynikało, że przyczyną ww. nieprawidłowości był m.in. *skomplikowany i wielowątkowy charakter jak również spiętrzenie skarg i wniosków o interwencje, w tym pilnych interwencji, interpelacji i zapytań parlamentarzystów wpływających do GIOŚ. Większość powyższych spraw została przesłana w czasie trwania sytuacji na rzece Odrze. W tym okresie nastąpiło lawinowe wzmożenie ilości wpływających wniosków o interwencję i organy IOŚ były w znacznie większym stopniu obciążone pracą. Opóźnienia w rozpatrywaniu przedmiotowych spraw wynikały również z długotrwałej nieobecności pracowników przebywających na zwolnieniach lekarskich.*

W zakresie braku pouczenia o prawie do wniesienia ponaglenia w zawiadomieniach stron o niezakończonych sprawach w terminie Dyrektor Departamentu Prawnego wyjaśniła m.in. *w ocenie GIOŚ uregulowane w dziale VIII KPA postępowanie skargowo-wnioskowe stanowi rodzaj jednoinstancyjnego, bardzo uproszczonego postępowania o charakterze administracyjnym, kończącego się czynnością materialnotekniczną - zawiadomieniem skarżącego o załatwieniu skargi lub wniosku. Ponadto jakkolwiek na mocy art. 237 § 4 KPA w razie niezakończonych skargi w terminie określonym w § 1 stosuje się przepisy art. 36-38 KPA, to na tym kończą się możliwości*

¹⁵² Rozpatrzonych w okresie od 1 lipca 2021 r. do 9 listopada 2022 r.

¹⁵³ Tj. prowadzenie w sposób przewlekły, nie zachowując terminów W ww. przypadkach sprawy te były załatwiane po upływie od 50 do ponad 1 502 dni.

¹⁵⁴ Oznaczonych numerami: DP/4130/08-05/852/2022/jse, DI/4130/08-05/852/2022/kb, DP/4130/08-05/852/2022/jse (4 sprawy), DP/4113/08-03/945/2021/jh, DP/4113/08-05/644/2022/ps, DP/4113/08-05/926/2021/ps, DP/4113/08-03/1061/2109/ba, DP/4130/08-07/852/2022/jse, DP/4113/08-03/154/2021/jh, DP/4112/08-03/154/2021/jse, DP/4113/08-04/856/2022/sp, DP/4130/08-05/852/jse.

¹⁵⁵ Tj. nie powiadomiono skarżącego o tym, że sprawa nie będzie załatwiona w terminie, o przyczynach zwłoki, o nowym terminie załatwienia sprawy oraz nie pouczonego skarżącego o prawie wniesienia ponaglenia.

¹⁵⁶ Oznaczonych nr: DP/4113/08-04/856/2022/sp, DI/4130/08-05/852/2022/kb, DP/4113/08-05/644/2022/ps, DP/4113/08-05/926/2021/ps, DP/4113/08-03/1061/2019/ba.

¹⁵⁷ Tj. nie powiadomiono wnioskującego o czynnościach podjętych w celu rozpatrzenia wniosku oraz o przewidywanym terminie załatwienia wniosku.

¹⁵⁸ Dot. spaw oznaczonych nr: DI/4130/08-05/852/2022/jse, DP/4130/08-05/852/2022/jse (dot. K.S).

¹⁵⁹ Tj. nie zamieszczono pouczenia o prawie do wniesienia ponaglenia.

¹⁶⁰ Dot. skarg DP/4113/08/07/173/2022/kf (pismo z 22 marca 2022 r.), DP/4113/08-04/923/2022/jh (pismo z 14 października 2022 r.), DP/4113/08-05/646/2021/jh (pisma z 30 lipca 2021 r., 12 sierpnia 2021 r., 28 września 2021 r.), DP/4113/08-03/154/2021 (pismo z 20 stycznia 2021 r. oraz 2 marca 2022 r.), DP/4112/08-03/154/2021 (pismo z 2 marca 2022 r.).

¹⁶¹ Tj. nie egzekwowano obowiązku przekazywania GIOŚ przez organy administracji publicznej (w tym WIOŚ) informacji o sposobie załatwienia spraw, które zostały im przekazywane, zgodnie z właściwością, na podstawie art. 16 ust. 1 i 2 ustawy o IOŚ.

¹⁶² Dotyczy spraw oznaczonych nr: DZP/4140/03-04/1444/2022/wr (przekazano ZWIOŚ), DZP/4140/08-05/1341/2022/wr (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/03-01/1121/2022/mg (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/08-05/1874/2021/kk (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/08-05/1907/2022/wr (przekazano DR ZGW we Wrocławiu), DZP/4140/08-07/1942/2022/wr (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/08-10/2108/2022/mw (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/08-10/2125/2022/mw (przekazano OWIOŚ), DZP/4140/08-05/2129/2022/mw (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/08-05/2197/2022/mw (przekazano OWIOŚ), DZP/4140/08-05/2225/2022/mw (przekazano DWIOŚ), DZP/4140/03-01/1996/2022/ (przekazano DWIOŚ).

wyegzekwowania od organu obowiązku udzielenia odpowiedzi, ponieważ w przypadku tej instytucji stronie nie służy prawo skargi do sądu administracyjnego na bezczynność organu. Nie przysługuje również prawo do zaskarżenia niesatysfakcjonującej odpowiedzi. Wobec powyższego uznano, że pouczenie stron o prawie do wniesienia ponaglenia stosownie do treści art. 36 KPA jest w tym przypadku nieobligatoryjne.

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień, NIK zwraca uwagę, że stronie służy prawo do wniesienia ponaglenia, jeżeli nie załatwiono sprawy w terminie określonym w art. 35 KPA lub przepisach szczególnych ani w terminie wskazanym zgodnie z art. 36 § 1 (bezczynność), postępowanie jest prowadzone dłużej niż jest to niezbędne do załatwienia sprawy (przewlekłość), a zatem ww. pisma powinny zawierać stosowne pouczenie.

(akta kontroli str. 900-985, 1022-1037, 1094-1495, 1564-1661, 1788-2052, 2100-2119)

OCENA CZĄSTKOWA

Po uzyskaniu informacji o zagrożeniu związanym z jakością wód rzeki Odry Główny Inspektor podjął niezwłocznie działania. W szczególności, w ramach kierowania IOŚ, polecił WIOŚ prowadzenie kontroli podmiotów korzystających ze środowiska oraz czynności rozpoznawczych i badań, w ramach tzw. monitoringu interwencyjnego. Zapewnił również możliwość bieżącego wykonywania badań przez CLB. Uwzględniając uzyskane wyniki badań, wskazujące m.in. na wysoki poziom zasolenia Odry, skierował do Ministra Klimatu i Środowiska oraz do RZGW w Gliwicach i RZGW we Wrocławiu postulat działań mających na celu ograniczenie antropopresji na środowisko wodne.

Ponadto poszerzył zakres badań wód powierzchniowych i wprowadził monitoring fitoplanktonu pod kątem obecności tzw. złotych alg.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w szczególności braku zapewnienia powszechnego dostępu do pełnych wyników badań i pomiarów jakości wody prowadzonych w trakcie kryzysu ekologicznego na Odrze.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Bieżące przekazywanie podmiotom zobowiązanym do kontroli gospodarowania wodami informacji o przypadkach przekroczenia dopuszczalnych poziomów stężeń substancji szkodliwych dla środowiska wodnego.
2. Zapewnienie powszechnego dostępu do wyników badań jakości wód powierzchniowych, w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla zdrowia ludzi lub środowiska.
3. Zapewnienie rzetelnej realizacji obowiązków informacyjnych, w ramach zarządzania kryzysowego.
4. Rzetelne realizowanie wniosków uprawnionych podmiotów o przekazywanie danych.
5. Wzmocnienie nadzoru nad prawidłowością prowadzenia postępowań w ramach rozpatrywania skarg i wniosków kierowanych do Głównego Inspektora.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa NIK. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 30 czerwca 2023 r.

Prezes
Najwyższa Izba Kontroli
Marian Banaś
/ – /

.....
podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonała:
Iwona Zyman, Dyrektor Delegatury w Opolu


.....
DYREKTOR
podpis Dyrektora Opolu
Iwona Zyman

